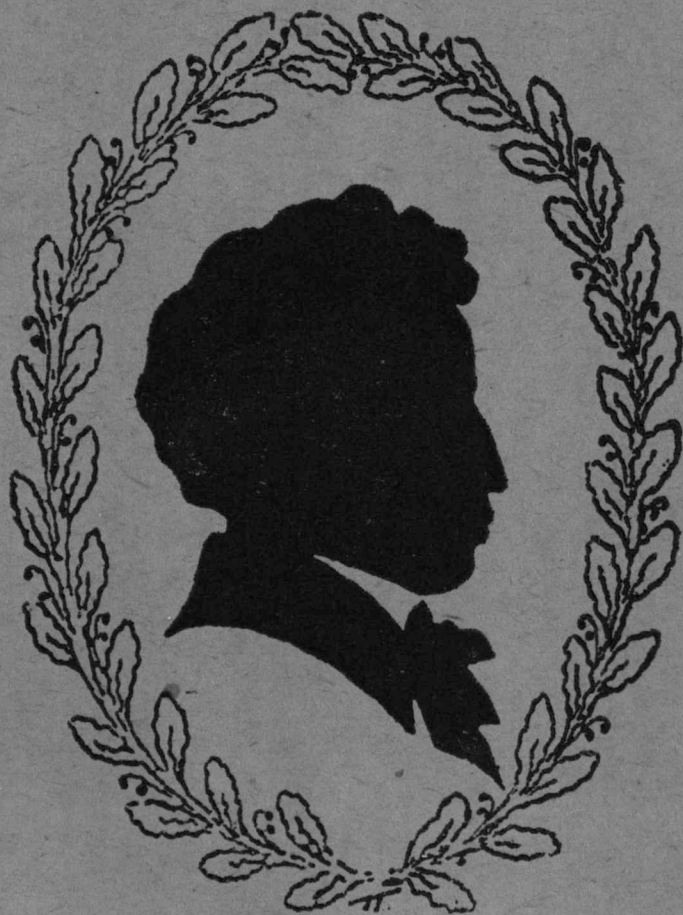

УДАРНІК

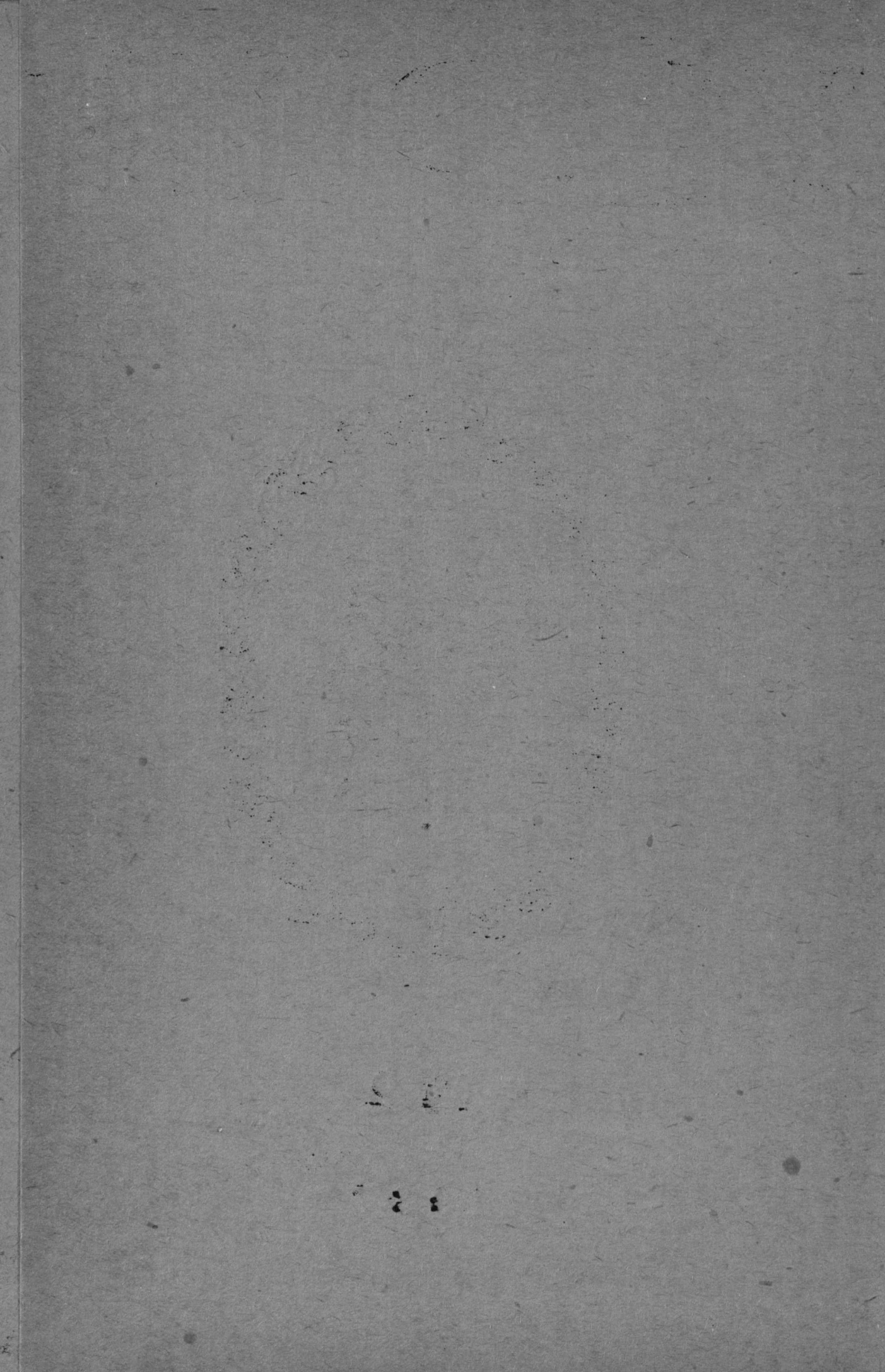
*УМ 29-1
5*

№ 2

1937

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Ы І К

НМ 297
5

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКÖЈ ЛІТЕРАТУРА
КОМІ ЖУРНАЛ

ЛЕЗО СÖВЕТСКÖЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН
КОМІ ПРАВЛЕНІЈЕ

№ 2

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ФЕВРАЛЬ 1937 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗ'ЮРОВА

№ 2

ФЕВРАЛЬ 1937 ГОД

А. С. ПУШКИН
(1799 — 1837 г. г.)

РОЧ ЈӨЗЛӨН СЛАВА

Кэлі 100 во сіјө кадсаң, кор иноземнөј аристократическөј прохвост, царизмлөн најомык кі помыс вөлі лыјома велічашөј роч поет Александр Сергејевич Пушкинөс.

Пушкин тырвыјө мијан, мијан кадлөн, сіјө ловја да дыр-на нөшта кутас овны локтан кадса поколеніјесын. Пушкин — великөј роч јөзлөн слава і гордост — некор оз кув.

Пушкинлөн вліјаніјес мијан странаын култура развітіје вылө помтөм. Сылөн кувлытөм твореніјесыс лоіны грамотност подулөн. Пушкин кывјасөн медвоzzaыс заводітисны сорнітны со мільонјас јөз. Пушкин кыпөдіс мијанлыс кывнымөс — коді пыр вөвлі озыр да гібкөј — вөвлытөм вылнаоq, вөчіс сіјөс выразітельнөјгыс выразітельнөјжык кылөн мірас.

Пушкин нөшта нөтчид-на ез вөвлы сещөм популярнөјөн да радеј-танаөн, кызі өніја кадын. Сіјө лоі-нын сіјө прөстөј помка вөсна, мыј некор ез вөвлы мијан странаын сы мында грамотнөј, лыддысыс јөзыс. Но абу сөмын сын делөыс. Лыддысыс медвоzzaыс-на востре-тітчіс збыл Пушкинкөд, поетлыс текстјассө уна лыда іскажајтыгјас корыстнөј посредничествотөг, реакціоннөј цензуратөг, скудоумнөј да нінөм сулавтөм толкователјастөг, кодјас бурнөј Пушкинөс зилісны сынавны асланыс буржуазнөј гребјонка улө. Пушкин сувтіс јөзјас возын збылыс аслас облічіјеын, поет да граждаын облічіјеын, јөз радејтны кутіс сіјөс, кыз медбур другөс.

Пушкин воzвыв төдіс тајө кадсө. Сіјө пыр кутіс төдвылас народ жылыс і творітис народлы. Поетлөн уна произведеніјесыс поzө аззыны аслыссама шыалөм (переклічка) воzө локтан поколеніјескөд. Тырмымөн каzтыштны шемөсмөдана „Памјатнык“ кывбурсө. Будушщөј лыддыс дінө Пушкин вескыда шыасө і „Евгејі Онегін“ -са мөдөдө главаын. Неуна іронізірујтөмөн, но пыдысаң волнужтчөмөн сіјө мечтајтө, мыј будушщөј лыддысыс віzөдлас

„Менам прославленнөј портрет вылө і шуас: со өд вөвлөма поетыс!“

Тајө лыддыгыслы ыстө сіјө ассыс „аттөбалөм“. Поетлөн кывјасыс воісны індөм местаас. Сылөн гөлөсыс јургө кыз вына призыв, коді чуксалө творческөј олөмө, тышө. Знаменітөј „Здравствуй, племя младое, незнакомое!“ -сө — лыддөм бөрын советскөј читател вермас тыр правоөн шуны: „Здравствуй, Пушкин, рөднөј да матыса!“

Пушкин zоннас мијан, советскөј, өд советскөј власт унаследујтис ставсө, мыј ем медбурыс мијан јөзјас пөвсын, і ачыс сіјө ем јөзјас-

лыс медбур көсјомјассо оломө пөртөм. Оні, великөј роч поет ку-
ломлы со во тыран кадө абу актуальнөјжык тема, кыз Пушкин да
современност. Шуны-кө вескыда, Пушкинлөн творчествоыс жітчіс
Октябрскөј социалистическөј революцијакөд, кызі ју өтлаасө океанкөд.
„Феревна“ кывбурын (1819-өд во) Пушкин гіжіс:

О, если б голос мой умел сердца тревожить,
Почто в груди моей горит бесплодный жар
И не дан мне в удел витийства грозный дар?
Увижу-ль, о друзья, народ не угнетенный
И рабство, падшее по манию царя,
И над отечеством свободы просвещенной
Взойдет ли наконец прекрасная заря?

Сіјө каднас Пушкин надејтчыліс-на нөшта „просвещеннөј госу-
дарјас“ реформајас вылө. Но кык во мысты-нин, аслас рөдіна суд-
бајас да історіја вылын мөвпыштөмөн, Пушкин восклицает: „сөмын
өтік страшнөј потр'асеніје верміс ескө Россіјаын бырөдны вужјасөм
рабствосө“. Мі төдам, мыј сіјө вөлі не сөмын мөвп. Пушкин ачыс
зіліс восстаніје кыпөдөм вөсна да вөлі зев јона дөзмөма, мыј ез
вермы примітны участіје сіјөс дагтөмын.

Міјан странаын бырөдөма експлоататорскөј классјасөс. Тајө факт,
кодөс вензытөг позө зачислітны человечество історіјаын вывті
ыжыд достіженіеө. Мыјта іступленіје, проклатіје да клевета кыпө-
діс тајө фактыс міјан врагјас станын. Троцкістскөј бандітјаслөн
подлөј преступленіјејасыс ем міјан странаын експлоататорјасөс
бырөдөм вылө контрреволюционнөј буржуазіјалөн вескыд реакціја.
Но столетіје пыр Пушкин мыччө міјанлы дружескөј кісө солидар-
ност петкөдлөмөн. Колі експлоататорјас дінө Пушкин отношеніјелөн
ловја свідетельство. Со мыј гіжіс аслас дневнікө Пушкинлөн өтік
современјоннік княз П. Долгоруков:

„Окота бостіс Смірновөс вензыны ськөд (Пушкинкөд), і кымын
јонжыка сіјө опровергајтис сіјөс, сымын јонжыка Пушкин өзјіс, бе-
сітчіс да петіс терпеніјесыс. Медбөрын мөдісны став сословіје вы-
лас відчөмјас. Штатскөј чіновнікјас — подлецјас да вөрјас, генерал-
јас — унжыкыс скөтінајас, земледелецјаслөн өтік класс — почтөннөј.
Роч двор'ана вылө торјөн усласіс Пушкин. Најөс колө ставнысө
өшлыны, а тајө-кө ескө вөлі — то сіјө рад пырыс зелөдаліс ескө
петлајассө“.

Ферт тајөс вөлі вісталөма вензыны өдзөм дырјі, но мі пырыс-
пыр аззам тані Пушкинлыс темпераментсө. Сіјө рад пырыс кекеначіс
ескө експлоататорскөј классјас гібеллы. „Земледелецјаслөн өтік
класс — почтөннөј“, өбіда пырыс гіжіс княз Долгоруков, і сіјө пет-
көдлө, кызі Пушкин относітчыліс нарјитана крестанство дінө, јөзјас
дінө. Крестанаөс мездөм, Пушкин лыддыліс, сьөн пөса радејтана
рөдінаөн воzө развівајтчөмлыс главнөј условіеөн.

Пушкин вөлі двор'анінөн. Сіјө сетіс глупөј вулгарізаторјаслы по-
вод сылыс став творчествосө јөзөдны двор'анскөјөн. Кушөм ніз-
көј клевета! Пушкин медвоz жужыда народнөј і аслас прозведеңіје-
јасын і політическөј віzөдласјасын.

Та јылыс зев бура віставліс М. Гор'кіј:

„Кодсаң көт ме ег чуж, — шуө Пушкин, — менам мөвпсамөј сыыс
некушөма ескө ез завісіт“. Тајө сешөм мортлөн кывјас, — содтө
Гор'кіј, — коді чувствуйтліс, мыј сылы став націјалөн іңтересјасыс
вылынжыкөс сөмын двор'анство іңтересјасыс, а шуліс сіјө таzсө сы

вѳсна, мыј сьлѳн лѳчнѳй опытыс вѳлі паскьдѳжык і жужьдѳжык дво- р'анскѳй класс опыт сертѳыс“.

Абу нуждаыс преувелѳчивајтны Пушкѳнлыс револуцѳннѳй взгляд- жассѳ. Сьлѳн велѳчѳеыс сѳјѳ кувлытѳм да некѳдѳн прејзвојдѳттѳм произведѳнѳејасын. Но Пушкѳн ескѳ ез вѳв генѳалнѳй поетѳн, сѳјѳ-кѳ ез вѳв велѳкѳй граждаѳнѳн, ез петкѳдлы-кѳ аслас јѳзыслыс сь мында лѳбѳ та мында револуцѳннѳй чајанѳејасѳ. Сѳјѳ і ачыс тајѳс гѳгѳрволѳс. Аслас творчествоыслы ітог вѳчѳмѳн, роковѳй дуелѳ- зыс некымын тѳлыс војдѳр, Пушкѳн азѳс ассыс главнѳй заслугасѳ сыын, „что в мой жестокий век восславил я свободу“. Бурещ та вѳсна вѳсталѳс поет: „Слух обо мне пройдет по всей Руси великой, и назовет меня всяк сущий в ней язык“.

Збылмѳсны мѳвпјасыс! Мѳјан сьвтыртны вермытѳм рѳбѳнаын абу ѳнѳ сещѳм народност, кодлѳн ескѳ ез вѳв аслас пѳсменност. Гра- мотностыскѳд ѳтщѳщ тѳдмалѳны уна јѳз і Пушкѳнлыс генѳалнѳй кывбурјасѳ. Пушкѳн ѳткоѳа матын сѳлѳм дѳнас і рѳчлы, і украї- нецлы, грузѳнлы і калмыклы, матын Сѳветскѳй Сојузса став нацѳо- налностјас сѳлѳмлы.

Аслас нацѳоналнѳй многообрајѳеын ѳтувја сѳветскѳй јѳз торжест- веннѳја почѳтајтѳ Пушкѳнѳс кыз аслас історѳјаын ыжыд вехаѳс да талунја лунга ыжыд петкѳдчан торјас.

Пушкѳн важѳн-нын вужѳс аслас страналыс граѳцајасѳ. Став про- грессѳвнѳй, культурнѳй человечествоыс копыртчѳ сѳјѳ генѳј возын. Пушкѳн жужьда нацѳоналнѳй. Сь вѳсна сѳјѳ і лоѳ интернацѳоналнѳй поетѳн. Сѳјѳ поеѳја сокровѳшщѳнцаын став мувывса јѳзјас азѳдны да нѳшта азѳасны жужьд мѳвпјаслыс да благороднѳй чувствојаслыс нѳтчьд бырлытѳм істочѳык.

Мѳр вестын ѳнѳ чукѳрмѳсны істребѳтельнѳй војналѳн гроза тучајас. Сѳјѳс дагтѳны фашѳстскѳй ізуверјас, варварјас, кодјас асланыс сол- дафонскѳй сапѳгнаныс талалѳны человечествоѳн создајтѳм став культурнѳй ценностјасѳ. Разум, наука, культура увтыртѳны фашѳст- јасѳн. Војна ѳзтысјас бергѳдчѳны пемыд средневековѳе дѳнѳ, по- топѳзса лудоједство кад дѳнѳ да сес гумлалѳны ассыныс „ідејас- сѳ“ да моральсѳ. Велѳкѳй гумаѳист Пушкѳнлѳн гѳжѳдјасыс—обвѳні- тельнѳй акт тајѳ выродѳкјасыслы да свобѳда пѳдтысјасыслы. Ставныс, кодјас кѳсјѳны тышканы фашѳзмлы паныд, казтыштасны Пушкѳнлыс ѳпѳмѳзмѳн да человечностѳн тыр кывјасѳ:

„Да здравствуют музы, да здравствует разум!... Да здравствует солнце, да скроется тьма!“

Рѳч јѳз мѳрлы сетѳс генѳалнѳй Пушкѳнѳс. Рѳч јѳз Ленин—Сталин велѳкѳй партѳја вескѳдлѳм улын вѳчѳс соцѳалѳстѳческѳй револуцѳја да вајѳдас сѳјѳс помѳз. Рѳч јѳз прав гѳрѳдѳтчыны історѳјаын аслас рѳлнас, аслас пѳсательјаснас да поетјаснас.

Пушкѳн—мѳјан јѳзлѳн слава, і јѳзыс аслас ужнас содтѳ тајѳ сла- васѳ.

(„Правда“ газетлѳн февраль 10-ѳд лунга передѳвѳј).

А. С. П У Ш К И Н
БОРИС ГОДУНОВ

Отрывокъяс

ЦАРСКӨЈ ПАЛАТАЈАС

Кык стольник

Первој

Көн госулар?

Мөд

Ас уэлан жырјас сiјө,—
Сен јiгнасiс кущөмкө көлдункөд.

Первој

Со радејтана сорни сылөн кодкөд:
Кудесникјас, гадалкајас, колдунја.—
Пыр гадајтө, кыз томиник невеста.
Мыј гадајтө—көсјi ескө төдны?

Мөд

Со сiјө локтө. Јуалад-ө ти?

Первој

Кущөм сiјө зумыш!
(Мундны)

Цар (пырө)

Мем шедi высшөј властыс;

Квајтөд во-нын ме царствујта пыр лөна.
Но менам ловлы абу шуд. Не сiз-ө
Ми зев томсаң лубитчывлам, корсам
Радејтөмлыс гаж, но мурта сөлөм
Щыгным пөтас здукса сурлөмгажөн,
Пыр көзалам да шогсыны сек пондам?—
I зiк вес көлдунјас тунјалөны мем
Куз нем да власт дорын лөң лунјас—
Ни власт, ни олөмыс озгажөд менө;
Ме возывыв кыла јенсаң гым да шог.
Мем абу шуд. Јөзөс ассым көсјi
Бур олөмөн, славаөн лөңөдны,
Бурлунөн радејтөмсө сылыс корсны—
Но еновтi весшөрө ме ноксөм,
Гөд јөзлы мустөм ловја властыд.
Најө радејтөны сөмын кулөм јөзөс.

Ҷик јӧјӧс ми, кор војтырјаслӧн зык
 Љы лӧг мијан сӧлӧмјасӧ јижӧ!
 Јенмыс вајліс мијанлы шыг во,
 Јӧз ојзис, лок олӧмысла куліс;
 Ме сеті налы наӧ, ме зарӧи
 Кісті налы, ме коргі налы уж—
 Ме-жӧ мыжа најӧ гінмын лоі!
 Керкајас налыс сотіс пӧжар бі,
 Ме стрӧіті выль оланінјас.
 Менӧ-жӧ најӧ пӧжарсыс мыждісны!
 Со налӧн суд: радејтӧмтӧ сылыс корс.
 Семја пыщкын коргі аслым шојччӧг,
 Нывлы шудлун коргі верӧс сајын—
 І кызі тӧвныр, жӧныксӧ смерт нуӧ...
 І тани јӧзлӧн сорӧи локыс видӧ,
 Нылӧј дӧвалуныс сізі вӧјпӧ—
 Менӧ, менӧ, сещӧм шудтӧм бағӧс!..
 Кӧт код оз кув, ме ставсӧ гусӧн выс:
 Ме коргі Федор царлы помсӧ,
 Ме виі ассым царіца-чојӧс—
 Монахінаӧс шаӧӧс... ставсӧ ме!
 Ак, кыла: нінӧм мијанӧс оз вермы
 Јӧз шогјас пыщкын лӧнӧн вӧчны;
 Нінӧм, нінӧм... оз-кӧ ӧті сӧвест.
 Сӧмын сіјӧ ӧтнас гашкӧ венас
 Љок лӧгсӧ да пемыд клеветасӧ —
 Но ем-кӧ сыын муртса ӧтік чут,
 Ӑтік ічӧтік чут кықкӧ лоіс,
 Сек—лок! кық пеж јазваӧн душа
 Тенад сотчас, сӧлӧм тырас јадӧн,
 Мӧлӧтӧн моз пелад ковгас јорӧм,
 Гӧгӧр гудыртчас, јурыд бергӧдчас,
 І вірӧс зонпосӧіјас гінмад...
 І рад-нын пышјыны да ӧкытчӧ... ужасӧ!
 да, коӧӧр сіјӧ морт, код сӧвест вылын најт.

КОРЧМА ЛЬТОВСКОЈ ГРАНИЦА ВЫЛЫН

*Місаіл да Варлаам, брӧфага черӧецјас; Григоріј Отренјев, мір'ані-
нӧн; кӧзајка.*

Кӧзајка

Мыјӧн тон гӧстітӧдны тіјанӧс, честнӧј старецјасӧс?

Варлаам

Мыј јен сетас, кӧзајушка. Абу-ӧ віна?

Кӧзајка

Кық ӧе лоны, бағушкојас ті менам! пыр-жӧ ваја.

(мунӧ)

Місаіл

Мы-нө те шогө усін јорт? Со і Лытовскөј граңца, код дінө теныд зев окота вөлі воны.

Грігоріј

Кытчөз ог ло Лытваын, сетчөз ог вермы лөны лөнөн.

Варлаам

Мы теныд Лытваыс сешөма сөлөм вылад воис? Со мі, оҥец Місаіл, да ме грешнө, кызі пышјім манастырыс, нінөм јылыс-нүн ог мөвпалөј. Лытва лі, Рус лі, мыј гудок, мыј гуслы: зик өткоф мијанлы, медтыкө ем вина... а со і сјө!..

Місаіл

Бура шуөма, оҥец Варлаам.

Көзәјка (пырө)

Со тјанлы, бағушкојас менам. Јуөј на здоровје.

Місаіл

Аттө, донаөј, јенмыс тенө благөслөвитас.

(Монахјас јуөны; Варлаам нуждөбө сыланкыв):

„Ах, люба, ты люба моя.

Посмотри-тка ты, люба, на меня...“

Варлаам (Грігоріјлы)

Мы-нө те он отсав, дај он јуышт?

Грігоріј

Ог көсјы.

Місаіл

Вөһнөјлы вөла...

Варлаам

А код мортлы рај, оҥец Місаіл! Јуыштам-жө чарочкасө, да казтыштам шынкарочкасө...

Посмотри-тка ты, люба, на меня...

Колө шуны, оҥец Місаіл, кор ме јуа, секи садјастө ог радејт; өтө делө пјанство, а мөд — чванство. Көсјан овны мијан моз, мілості просім—он көсјы, весас, усјыс: скоморох поплы абу јорт.

Грігоріј

Ју, да ас јывсыд төд, оҥец Варлаам! Азған: кор-сурө і ме кужа бура шуны.

Варлаам

● А мыј менам ас јывсыссө төдны?

Місаіл

Еновт сјјөс, оҥец Варлаам.

Варлаам

да кушөм сјјө візалыс? Ачыс-жө мијан дінө көвјасіс јортөн, код төдас коді, код төдас кытыс—да нөшта і ышнасө; гашкө, көбылаөс ісалис...

(Јуө да сылө:

„Как во городе было во Казани,
Молодой чернец постригся“).

Грігоріј (көзәјкалы)

Кытчө нуө тајө тујыс?

Көзәјка

Лытваө, менам вердысөј, Лујов гөрајаслаң.

Грігоріј

А ылын-ө Лујов гөрајасөзыс?

Көзәјка

Абу ылын, рытөзыс позө ескө сетчө воны, не царскөј заставајас да сторожевөј приставјасыс-кө.

Григоріј

Кыз, заставајас! мыј тајө лоө?

Көзәјка

Кодкө пышјөма Москваыс, а щөктөма быдөнөс кутавны да төд-мавны.

Григоріј (аслыс)

Вот теныд, бабушка, JURJEV лун...

Варлаам

Еј, јорт! да те тај көзәјкаыс динө суседасөмыд. Тыдалө, теныд оз ков ас кур, а мед вөлі бабаыс бур, делө, вокө, делө! быд морт-лөн аслас сам; а мијан оґец Мисаилкөд өти төж: јуам пыдөсөз, јуыш-там, кымынтам, пөрөдам да пыдөсас торкнѳтам.

Мисаил

Бура шуөма, оґец Варлаам...

Григоріј

да кодi-нө налы колө? Кодi пышјөма Москваыс?

Көзәјка

А јен налыс төдас, вөр лі, рөзбојник лі — сөмын тани і бур мор-тыслы өни тујыс абу—а мыј таыс бурыс? нинөм; і кушмөм кулөс најө оз кутны: бытө Лѳтваад сөсса і мөд туј абу, тајө столбовөј-сыс кынґи! да көт таған кеж шујга вылө, да мун јагөдыс трөпа ку-за часовна динөз, кодi Чеканскөј шор дорын, а сеті вескыда нур-вомөн Хлопiноө, а сөсаң Захарјевоө, а сетысаң-нын быд зонка ва-јөдас Лујов гөрајасөзґыд. Тајө приставјасыд сөмын і төлкыс, мыј мунысјассө топөдөны да мијанөс, гөлјасөс, кулөны. (Кылө зык). Мыј бара сени? Ак, со најө, јөрөмјасыд! дозорөн локтөны.

Григоріј

Көзәјка! абу-ө керкаад кущөмкө мөд пелөс?

Көзәјка

Абу, донаөј. Рад ескө ачым зөбсыны. Сөмын славаыс, мыј дозо-рөн ветлөны, а сет налы і вина, і наң, і код төдас мыј—мед жагав-ны налы, өкајаннөјјаслы. Мед налы...

(Пырөны приставјас)

Прістав

Здорово, көзәјка!

Көзәјка

Пырө, дона гөстјас, мiлості прогiм.

Өти прістав (мөдыслы)

Ба! да тани пірујтөны; лоас мыј курышты. (Монахјаслы). Тi ку-щөм јөз?

Варлаам

Мi јен старецјас, смiреннөј iнокјас, ветлөдлам сiктјасөд да өктам хрiстiанскөј мiлөстына манастир вылө.

Прістав (Григоріјлы)

А те?

Мисаил

Мiјан јорт...

Григоріј

Прогородыс мiр'анин: коллы старецјассө граңца дорөз, өни му-на бөр.

Місаіл

Сіркө те он-нын көсҗы...

Григоріј (гусөн)

Чөв ов.

Прістав

Көҗайка, сувтөд нөшта вinasө,—а ми тани старецҗасыскөд жуыштам да варовітыштам.

Мөд прістав (гусөн)

Зонкаыс, тыдалө, гөл, сылыс бостны нинөм: зато старецҗасыс...

Первој

Чөв ов, өні на динөҗ воөдчам.—Мыј, менам отеҗҗас? Кызі про-мышлајтад?

Варлаам

Омөла, піјан, омөла! өні христіанаыд скупөс лоины; сөмсө радеј-төны, сөмсө җебөны. Јенмыдлы еща сетөны. Воө ыҗыд грек на јазыци җемні. Быдөн леччыҗисны торҗҗасө, мытарствоҗасө, мөвпалө-ны мiрскөј озырлун јылыс, а оз лов спаситөм јылыс. Ветлөдлан, ветлөдлан; кевмысан, кевмызан; мукөд дырјыскујим лунөн пөлушка он вермы кевмыны. Сещөм грек! Колас вежон, мөд, виҗөдлан көшө-лад, а сени сещөм еща, весиг јанҗим манастирад петкөдчыны; мыј вөчны? шог вывҗыд і өстаткісө јуан; лок дај сөмын.—Ак, омөл, ты-далө бөрја кад мијанлы локтө...

Көҗайка (бөрдө)

Господі помілуј дај спасит.

(Варлаам сорнитигөн Первој прістав суса виҗөдө Місаіл вылө)

Первој прістав

Алоха! те ордын-ө царскөј указыс?

Мөд

Ме ордын.

Первој

Вајлы-нө татчө.

Місаіл

Мыј те ме вылө сещөм суса виҗөдан?

Первој прістав

А со мыј: Москваыс пышјөма өти лок јеретік, Гришка Отрепјев, кывлін-ө та јылыс?

Місаіл

Ег кывлы.

Прістав

Ен кывлы? бур. А сіјө пышјалыс јеретіксө цар шөктіс кутны да өшөдны. Төдан-ө та јылыс?

Місаіл

Ог төд.

Прістав (Варлаамлы)

Кужан-ө те лыдҗысны?

Варлаам

Том дырјі кужлі, да вунөді.

Прістав (Місаіллы)

А те?

Місаіл

Ез велөдлы јенмыс.

Прістав

Со теныд царскөј указыс.

Місаіл

Мыҗ вылө сiҗө меным?—

Прістав

Меным кажiтчө, мыҗ таҗө пышҗалыҗ еретиҗкыс, вөрыс, мошенныкыс — те.

Місаіл

Ме! помiлут! мыҗ те?

Прістав

Сулав! кутөҗ оҗөссө. Вот ми öни i төдмалам.

Көҗаҗка

Ак, таҗө öкаҗаннөҗ мучiҗелҗас! I пөрыс мортсө споҗоҗын оз колны!

Прістав

Kodi тани грамотнөҗ?

Григорiҗ (*восковтө возлан*)

Ме грамотнөҗ.

Прістав

Вот на!.. А код ордын те велөдчин?

Григорiҗ

Мiҗан пөнөмар ордын.

Прістав (*сетө сылы указ*)

Ноко лыдфы iнө гораа.

Григорiҗ (*бостө*)

„Чудов манастырыҗ недостоҗнөҗ манак Григорiҗ, Отрепҗевҗас рөдыс, үсi ересө да, савөлөн велөдөмөн, заводiтiс возмушҗаҗтны сватөҗ браҗiҗесө соблазнҗасөн да беззаконiҗеҗасөн. А справкаҗас серҗi тыдовтҗiс, мыҗ пышҗөма сiҗө, öкаҗаннөҗ Гришҗкаыс, Лiтовскөҗ граница дiнө...“

Прістав (*Місаiллы*)

Кыз-нө абу те?

Григорiҗ

„I цар щөктiс сiҗөс кутны...“

Прістав

да öшөдны.

Григорiҗ

Тан абу шуөма öшөднысө.

Прістав

Ылөдлан: оз быд кыв строҗкаас гiҗеҗы. Лыдфы: кутны да öшөдны.

Григорiҗ

„да öшөдны. А арөсыс сылы, Гришҗка вөрыслы... (*вiҗөдө Варлаам вылө*) ветымын саҗас, а тушаыс шөр код, кымөсыс плешҗка, тошкыс зор, рушҗкуыс кыз...“

(*Ставөн вiҗөдөны Варлаам вылө*)

Первоҗ прістав

Җөз! тани Гришҗкаыс! Кутөҗ, көрталөҗ сiҗөс! Вот-өд еҗҗаҗт, еҗ төд.

Варлаам (*нещыштө бумаҗасө*)

Мунөҗ ме дiныс, лөк җөз! Кушөм ме Гришҗка?— кыз! 50 арөс, зор тош, кыз рушҗку! абу сiҗ, вокҗас! Том-на нөшта ме вылын шмонiтныд. Ме важөн еҗ лыдфыслы да омөла куҗа, но тани-нын куҗа, кор делөыс петлаөҗ воө. (*Лыддө торҗа слогҗасөн*). „А ар-өс сы-лы чужөм-са-ныс... 20“— Мыҗ, вокө? көн тани 50? азҗан 20.

Мөд прістав

да, помнiтсө, кыз. Сiҗi мiҗанлы i вөли вiҗталөма.

Первој прістав (Григоріјлы)

да те, вокö, тыдалö забавник.

(*Лыддигас Григоріј сулалö журсö öшöдöмөн, öтiк кiыс нищöгас*).

Варлаам (лыддö воҙö)

„А тушанас сiјö iчöтiк, морöсыс паскыд, öтiк кiыс жеңиджык мöдгыс, гiнјасыс лöзöс, жургыс рыжöј, щöка вылас сöд чут, кымö-сас мöд“. да тајö, другö, абу-ö те?

(*Григоріј друг кыскö кiнжал; быдөн кeжöны сы дiныс, сiјö укöд-чö öшиңö*).

Пріставјас

Кутöј! кутöј!

(*Ставөн котöртöны*)

ВОЈ. САД. ФОНТАН

Самозванец (пырö)

Со i фонтан; сiјö татчö локтас.
Ме чужли быттö ег-нын зев вöјөн;
Ас возыс матыс ме аззывли смерт,
Смерт воғас сöлöм ез вөрзыв.
Вечнöј невöла меным пыр грöчитiс,
Ме бöрыс вöтчисны,— но полöм ез вöv
да збојлунла невöлаö ег шед.
Но мы-нö менсым пöдтö öни морöс?
Мыј тајö сешöмыс, мыјла сiгi сырма?
Али вiччысöмгыс бостö тајö дрöжыс?
Абу — тајö полöм. Зoн лун вiччыгi
Маринакöд ме аззыслыны гусөн,
Лöсöди ставсö, сылы шуны мыј,
Кыз пöрјала ме сылыс повтöм вежөр,
Московскöј царiцаөн кыз шуа—
Но кадыс воiс—i нiнöм-нын от помнит;
Оз сурны аслам бöрјöм кывјас;
Радејтöмöј сорiс менсым вежөр...
Но друг мыјкö вужöртiс... кок шы... назөн...
Абу, тајö тöлыс пöрјасана зоргö,
I пöлыштiс со тани кокни тöv.

Марина (пырö)

Царевич!

Самозванец

Сiјö?... Став вiрöј менам сувтiс.

Марина

Сiмитриј! тi?

Самозванец

Волшебнöј, мелi гөлöс!

(*Мунö сы дiнö*) Те-ö тајö? Тенö-ö ме азға,

Öтнадтö мекöд, тајö војса лöнгыс?

Кущöм назөн кыссiс гажтöм лун!

Кущöм назөн кусi рытја кыа!

Кущöм вiччыгi ме дыр пемыд војнас!

Маріна

Лебѡны часјас, і кадыс меным дона—
Аззыслыны ме шуі тани текѡд
Ег сы вылѡ, мед кывны мелі кывјас
Љубовниксаң. Тајѡ оз ков. Еска,
Мыј раѣјтан те; но кор решітчі ме
Тенад бурнѡј да невернѡј судбакѡд
Кѡртавны ассым судбаѡс, то верма
Ме корны, сѡмітріј, тесаң ѡті тор:
Ме кора, мед те сѡлѡм вывсыд ассыд
Наѣждајастѡ, кѡсјѡмјастѡ востін,
Мыј думайтан те вѡчны, мыјыс полан—
Мед орчѡн текѡд вермі мунны смела
Ме олѡмѡд—не челаѣјас моз сінтѡг,
Не верѡс кокні кѡсјѡм серті,
Кыз наложніца, кыв кѡт теѡ ен шу—
Но кызі тенад достојнѡј гѡтыр,
Кызі отсагыс Москва са вына царлѡн.

Самозванец

О, ѡті час кежлѡ кѡт вунѡдны сет
Аслам судбалыс тѡждысѡм да полѡм!
Ачыд вунѡд, мыј воґсыд азған те
Царевичѡс. Маріна! аззы меыс те
Љубовникѡс, кодѡс ачыд бѡрјін,
Коді шуда тенад мелі кывјыс—
О, кывзы те раѣјтѡмлыс кевмѡм,
Сет віставны ставсѡ, мыјѡн сѡлѡм тыр.

Маріна

Не кад-ѡд, княз. Те жујјалан,—а сек кост
Те дор мунысјаслѡн лыдыс чінѡ,
І кѡсјѡмыд, і ужыд часыс-часѡ
Ѳпаснѡјжык да сѡкыджык пыр лоѡ,
Ветлѡны-нін быдсама лок шыјас,
Ѳті торјыс вежѡ мѡдѡс;
А Годунов пыр ассыс вѡчѡ ужсѡ...

Самозванец

Мыј Годунов? Боріс кын-ѡ
Тенад ѡубов, менам сѡлѡмшѡр?
Оз, оз. Ѳні ме віѡда вескоѡа
Сы трон вылѡ, царствујтан власт вылѡ.
Тенад ѡубов... мыј сытѡг менам олѡм,
І југыд слава, і роч ѡержава?
Гажтѡм сѡтепын, гѡль керкаын—те,
Те царскѡј корона мем вежан,
Тенад ѡубов...

Маріна

Јандыс; ен вунѡд
Теныд індѡм ыжыд тујсѡ:
Теныд ставсыс дона колѡ лоны сан,
Став гажјассыс, став мукѡд бурсыс,
Сіјѡс нінѡмѡн ѡтлавны он вермы.
Ог пуыс, ыпјалыс том мортлы,
Кодѡс мічлунѡн ышѡді ме,

Төд: ме торжественноја сета киос
Наследниклы московској бур престолыс,
Царевичлы, кодос пыр виҗис судба.

Самозванец

Ен мучит мено, солмшор Марина,
Ен шу, мыј борјин те сан,
А ен мено. Марина! он төд те, дона-ј,
Кыз тајон солм менсым дојдан—
Кыз! збыль-о... о, страшной зев сомнење!—
Вистав: еско ез-ко царској чужом
Инды меным сінтом судба,
Вөли-ко ме ег Иоанлон пи,
Ег мирын важон вуном отрок:
I сек... радејтин-о секи мено те?

Марина

Те, Фимитриј, мөдөн он і вермы лоны;
Мөдос радејтны меным оз поз.

Самозванец

Ог! тырмас:

Ог косы јуксыны ме шојкод
Любовницади, коди сомын сылон.
Ог, тырмас меным чолон овны! Ме
Ставсо вистала. Төд: Фимитријид тенад
Важон воштіс јур—і оз сафмы;
А косјан те төдны, коди ме?
Вистала өні: ме гол чернорізец;
Монашеској неволаын гажтомччиг,
Клобук улын збој мөвпос ассым
Лөсөди ме, дасті мирлы чудо—
I дырон келјаыс ме пышјі
Українецјас динө, најо куренө,
Владејтны вөлон, саблаон велали;
Ті динө локті, Фимитријон шусі,
Полакјасос порјавны ме кужі.
Мыј өні шуан те, надменној Марина?
Совольной-о, мыј вистали ме збыльсо?
Мыј-но чов олан те?

Марина

О, шог! О, јанзім мем!
(Чов олом)

Самозванец (назөник)

Кытчо вајис мено лок досада!
Сещом сокыдон лөсөдом шудсо
Ме, гашко, пыр кешло-нын торкі.
Мыј вөчі ме, безумец? (Гораа) Азза, азза:
Он княз радејтомыс те јандыс.
Вај вистав-жө те ассыд борја кывто;
Тенад кын өні менам судба,
Вај шу: виччыса ме (ускөдчө пізос вылас).

Марина

Сувт, конор самозванец.
Пізос вылад сувтомон он-о косы те
Кыз быдлы кывзыс-ескыс нывлыс

Гөлөмөс менсым небзодышты сижөн?
Ылалін, друг: ас кок улыс аззывлі ме
Благороднөј рыцарјасөс уна;
Но најө кевмысөмлы көзүд вөлі ме
Ег сы вылө, мед пышјалыс манахөс...

Самозванец (сувтө)

Том самозванецөс ен мустөмт;
Гашкө не еща бурлун сыын ем
достојнөј московскөј престоллы,
достојнөј тенад дона кілы...

Маріна

достојнөј позорнөј петлалы, дерзкөј!

Самозванец

Ферт, мыжа ме: гордост уна меын,
Царјасөс і јенмөс пөрјавлывлі ме,
Ме јөзөс ылөдлі, но не тенид, Маріна,
Менө віны; те возын ме прав.
Ог, ог вермы ме пөрјавлыны тенө.
Те өтнад меным вөлін кыз сватына,
Сы возын пөрјаслыны ме ег лыгт.
Радејтөм, радејтөм пым да сінтөм,
Өтік радејтөм тан щөктіс менө
Віставны ставсө.

Маріна

Мыјөн ошјыгө безумец!
Код коріс віставнысө тенө:
Те-һин-кө, брөдага һимтөм, кужін
Сіз ылөдны кык јөзөс өтнад,
То колө кужны ещавылө тенид
Аслад вермөм вестө сувтны
да пөрјасөмтө віңны ассыд гусөн.
Верма-ө, вістав, сетчыны ме тенид,
Верма-ө вунөдны рөд да стыд,
Судбаөс ассым тенадкөд сіз јітны,
Кор те ачүд сещөм прөстөј ногөн
Зев кокһиа позортө меным востан?
Сіјө менө радејтөмла востіс!
Ме шенза, кызі батө возын те
Бур дружба вөсна астө щөщ ен восты!
Радыдла король возын јурсадтө ен кут,
Лбіө пан Вішневецкіј возын,
Кыз сүлөн бур слуга.

Самозванец

Клаһітча тенид: өтнад сөмын те
Таз вермін бостны месаһ кыв.
Клаһітча ме: зік һекөн і зік һекор,
Һі пір вылын безумство чаша сајын,
Һі дружескөј заветнөј сорһи шөрын,
Һі пурт улын, һі мучітчөмјас улын
Тажө тајнасө оз вістав менам кыв.

Маріна

Клаһітчан те! І меным лоө ескыны—
О еска ме! но мыјөн, позө-ө көт төдны,

Кланігчан те? Он-ө јенјас німөн,
Кыз језуитјаслөн выл бостөм тор?
Алі честнад, кыз вітағ благороднөј,
А, гашкө өтi царскөј кывјөн,
Кыз царскөј пі? Не сіз-ө? вај вістав.

Фімітріј (гордөја)

Грознојлөн вужөр піөн менө вөчiс,
Гу пыщкыс Фімітріјөн кыскіс,
Ме гөгөр јөзөс зыкө лептіс
да жертваө Борисөс меным сетіс—
Царевіч ме. Тырмас, јанзім мем
Гордөј полачка возын јурөс өшны.—
Прөшщайт-нө те. Віра војналөн ворсөм,
Судбалөн менам ыжыд төждыс
Радејтөмлыс пөдтасны-на шог—
О, кызі ме сек јорны понда тенө,
Кор кусас тајө страгтлөн жарыс!
Ме өні муна—пөгібел лі венец
Менсым јурөс Россіјаын віччө,
Азға-ө смерт, кыз воін честнөј бојын,
Лі кыз злөдеј паскыд плаха вылын,
Он некор ло те пөдругаөн менам,
Судбатө ассыд менамкөд он јук;
Но—вермас лоны, те кутан жалітны
Аснад вештөм коңөр мортөс.

Маріна

А ме-кө тенсыд ылөдчөмтө тајөс
Став возын өні-жө пыр воста?

Самозванец

Те он-ө чајт, мыј теыс пола ме?
Мыј польскөј нывлы вера лоө унжык,
Русскөј царевічлы дорыс?—Но төд,
Ні король, ні папа, ні велможа—
Оз думыштлыны збыль-ө менам кыв.
Фімітріј ме, лі абу—кущөм налы делө?
Но месаң лыбө венјас, тыш,
І налы сөмын колө тајө. Тенө-жө,
Мјатежніца! щөктасны овны чөв.
Прөшщай

Маріна

Сувт, царевіч. Вөліс ме
Ог зонлыс, а версө мортлыс кыла кыв.
Сіјө мірітө менө текөд, књағ.
Төлктөм ышмөм тенад меын вунө
да азға выдыс Фімітріјөс. Но—кывзы.
Кад-нын, кад! вај сафмы, ен воғө нужмас,
І полкјастө Москва вылө вај нуөд—
Весав те Кремль, московскөј тронсө бост—
І секі мела мөдөд корны мортөс:
Но—кылө јен—кор-на тенад кок
Ез сувт троннөј шупөдјас вылө,
Кытчөғ те он вешты Годуновөс,

Радејтөм жылыг кыв ог кывзы ме.

(Мунө)

Самозванец

да—кокнйжык мем венны Годуновөс,
Лй муфравны царскөй језуиткөд,
Нывбабакөд дорыс—чөрт сывкөд: абу вын:
I зугө, i каттысө, i кыссө,
Пышјө кыс, грөзитө, i чушкө.
Змеја! Змеја!—Ег вес ме тйрав сйз.
Сйјө менгым јурөс чуф ез вошты.
Но сетөма кыв: аскй-жө ыста раф.

ПЛОЩАД СОБОР ВОЗЫН МОСКВАЫН

Јөз

Өтй

Регыд-ө царыс петас соборсыс?

Мөд

Өбөдһа помасйс; өнй мунө молебствйе.

Өтй

Мыј? јорйсны-нын сйјөс?

Мөд

Ме сулалй паперт вылас да кывлй, кыф факөн горөдйс: Грйшка От-
репјев—анафема!

Өтй

Мед сенй јорасны: царевйчлы делөыс абу Отрепјевөзыд.

Мөд

А царевйчлы өнй сылөны вечнөј памјат.

Өтй

Вечнөј памјат ловјаыслы! Вот-нын сурас налы, јенмөс төдтөмјаслы.

Көјмөд

Чу! Шум. Абу-ө цар?

Һөлөд

Абу; тајө јурофйвөј.

(Пырө јурофйвөј, көрт шапкаа, вылас крестјас. Сйјөс кыщалөмаөв
зонпоснйјас).

Зонпоснйјас

Мйколка, Мйколка—көрт колпак!.. тр-р-р-р-р.

Старука

Вешјөј, бес пйјан, блаженнөј дйнгыс.—Јурбйт, Мйколка, ме понда,
грешнөј понда.

Јурофйвөј

Вај, вај, вај көпејка.

Старука

То теныд көпејкаыс; каттышт-жө менө.

Јурофйвөј (пуксө му вылас да сылө)

Төлыс кывтө;

Кысйнок бөрдө,

Јурофйвөј, чеччы,

Јенлы кевмыгышт!

(Зонпоснйјас бара кыщалөны сйјөс)

Öтi на пiыс

Здорово, Мiколка; мы-нö те шапкатö он пöрччы? (*Печiктö сылы кöрт шапкаас*). Ој, кыз сiјö тронгö!

Јуродiвöј

А менам көпејка ем.

Зонка

Вот абу! нолтö, петкöдлы!
(*Кватiтö кiсыс көпејкасö да нышjö.*)

Јуродiвöј (бöрдö)

Богтiсны менгым көпејкаос; öбöдiтöны
Мiколкаос!

Јöз

Цар, цар локтö.
(*Цар петö соборыс. Вокас бојарiн сеталö
корысјаслы мiлöстына. Бојара*)

Јуродiвöј

Борiс, Борiс! Мiколкаос челаф öбöдiтöны.

Цар

Сетны сылы мiлöстына. Мыла сiјö бöрдö?

Јуродiвöј

Мiколкасö челаф öбöдiтöны... Щöкты најöс
вины, кызи виin те iчöt царевичöс...

Бојара

Мун татыс, дурак! Кутöј дураксö!

Цар

Ен вöрдöј сiјöс. Кевмыс ме понда, коңор
Мiколка (*Мунö.*)

Јуродiвöј (сылы бöрганыс)

Ог, ог! Оз поз кевмыны Iрод цар вöсна—
богородица оз щöкты.

Комiöдiсны

М. Лыхачов да I. Изјуров.

А. С. ПУШКИН

СКУПРЫЦАР

МЕДВОЗЗА СЦЕНА

(Башнаын)

Альбер да Иван
Альбер

Көт кызи-да, турнир вылын ме лоа.
Вај шломсө менгым петкөдлы, Иван.

(Иван мыччө сылы шлом)

Ҷик жугалөма, помөз. Новлынысө
Оз-нын шогмы. Вылөс мен корсны лоө.
Кыз сөтыштіс! Проклатөј граф фелорж!

Иван

Те сылы возөс бура коф-жө мынтін:
Кор сижөс чөвтін седлө вывгыс те,
Ҷоң суткі сижө кујліс кулом морт моз—
дај өдвакө-на бурдіс.

Альбер

А век-жө сес

Убытка сылы некущөм ез ло.
Нагрудник Ҷоң сылөн венецианскөј.
А морөсыс грөш дон оз сулав сылы—
Мөд морөс нөбны сижө-өд оз кут.
Ме мыјла шломсө сек ег пөрччы сылыс!
А пөрччи ескө ме, ез-кө вөв јанзім
Мен герцогыс да дамајасыс щөщ.
Проклатөј граф! Мем буржык ескө вөлі,
Сек поткөдіс-кө сижө менгым јур.
дај паскөм меным колө. Бөрјаысө
Став рыцарјасыс пукалісны сені
Атлас піин да дона бархат піин.
Ме өтнам вөлі герцог пызан саяс
Көрт латы пыщкын. Помка пункті сек
Мыј турнир вылас виччыетөг ме сурі.
А өні шуа мыј? О, гөллун, гөллун!
Кыз увтыртө сөлөмјассө јөзлыс?
Кор фелорж сөкыд шынас шломөс менгым
РоҶөдіс і скачөн муніс возө,
А ме, көт менам јурөј колі кушөн
Емірөс ассым өдзөді да графсө
Кыз восков саяө, бытө Ҷола пожөс,
Кор шыбыті; кыз дамајасыс ставөн

Ас места вывгыс чеччалісны օтщօщ;
Кор кінас тупкіс чужомсօ Клоґілда
да горօдіс, кօт горօдны ез кօсґы,
І ошкісны герольґас менгым кучкօм,—
Сек некод весіг мօвпыштны ез куж,
Кыс бостґіс менам сешօм вын да храброст!
Шлом шыкօдօмыс скօрмі, локмі ме.
Героґствоыслօн помка вօлі—скуплун.
да. Скуплуныд зев кокніґіка сібдас,
Кор օґылаын мекօд олօ баґ.
Но, кущօм-нын Емірыс?

Іван

Пыр-на чотօ.

Оз поз-на петны сы вылын тіґан.

Альбер

Но, вօчны нінօм Гнедօґтօ нօба,
Оз і корны сы вылօ ыжыд дон.

Іван

Оз ыжыд дон, да сօмыс міґан абу.

Альбер

А мыґ шуօ безґельнік Соломон?

Іван

даґ шуօ сіґ, мыґ воґօ оз-нын вермы
Закладтօг уґдыны тіґанлы сօмсօ.

Альбер

Заклад! А кыс закладсօ бостны, да вօл!

Іван

Ме шулі.

Альбер

Сіґօ?

Іван

Зелօдчօ да ружтօ.

Альбер

да те, ескօ, сылы медем шуін,
Мыґ менам баґ озыр і ачыс жід код,
Мыґ коркօ ставыс колօ мем.

Іван

Ме шулі.

Альбер

Мыґ-нօ?

Іван

Зелօдчօ да ружтօ.

Альбер

Кущօм шог!

Іван

Ачыс волыны кօсґіс.

Альбер

Сіґкօ, слабօг.

Ме вештыстօгыс сіґօс ог-нын дез.

(Торкнітօны օзօсօ)

Код сени?

(Пырօ жід)

Жид
Тіжан слуга.
Альбер

А, пријател!
Проклатој жид, почтенној Соломон!
Вај матыстчыв: сіқкө те, кыз ме кыла,
Он верит ужјознад?

Жид
Ак, милостливөј рыцар,
Кланитча теныд, зев ескө ме рад...
да збыль ог вермы. Сөмсө кытыг бостны?
Став рыцарјаслы отсалигөн, зікөз
Ме рөзөритчи. Некод мем оз мынты.
Ме көсји тенсыд корны: оз-ө поз
Көт мыкөмында сетыштны..

Альбер
Рөзбојник!
да вөлі-кө менам ескө сөмыд,
Ме понди-өмөј ноксынысө текөд?
Ен ырјанитчы, муса Соломон,
Червоњечастө перји. Соөс пукты,
Ми кытчөз егө шобө тенө...

Жид
Соөс!
Кор ескө со червоњец менам вөлі!

Альбер
да кывзы: кызи абу јанзім теныд
Ас другјастө немездыны локторгыс?

Жид
Кланитча теныд...

Альбер
дугды, дугды, дугды.
Заклад те коран? Нинөмсө ен сөр!
Закладад мыј ме сета? Порслыг кучік?
Мыј вермышти-кө, сіјөс ескө важөн
Ме вузали-нин. Рыцарыдлөн кыв
Оз тырмы-өмөј теныд, понлы?

Жид
Тенад
Зев дона кывјыд, кытчөз ачыд ловја.
Бур талисман моз сіјө теныд вогтас
Став сундуксө фламанса озыр јөзлыг.
Но кыг кіө козналан-кө те
Мем, голь јеврејлы, ассыд рыцар кывтө
да кулан (мед-жө віҕас таыг јен),
Сек менам кын тенад кывјыд лоас
Зік бытто кључөн шкатулкаыг, кодөс
Сөд мореө-нин шыбытөма важөн.

Альбер
да дыржык-өмөј меыг олас бат?

Жид
Кыз төдны? Абу мјан сајын немыд:
Том морт төрыт-на зоріҕалис-олис,

А талун куліс. Віөдлан-да, со
Нюль старік сіјөс нуоны-нин гуө.
Бароныд јон-на. Отсалас-кө јен,
Во дассө, кызсө, кыз вйтсө-на олас
дај, гашкө, сіјө олас комын во.

Альбер

Ен сөр, јевреј! Во комын бөрад меным
Ветымын арөс тырас. Мыјла сек
Мем сөмыд ковмас?

Жид

Сөмыд? Сөмыд пыр-на
Көт пөрыслы, көт томлы јона колө.
Но томид сөмтө, слугајасөс моз,
Пыр сетчө-татчө ысталө да резө.
А пөрысид бур другөн чајтө сөмтө
да аслас сін моз немчөж сіјөс візө.

Альбер

О! Менам батлы сөмыд абу слуга
І абу друг, а сөмын господін.
І сөмлы сіјө служитө-на ачыс.
Кыз служитө? да кыз алжірса раб,
Кыз цепјыв пон! Лок көзид чомјын олө,
Ва јуө, чорыд кусөкјассө сөјө,
Вөјбыд оз узы, котралө да увтө.
А сундукјасад зарні шынитөв
Пыр кујлө. Часлы тајө, зарні коркө
Мем служитлас-на, кујлыны оз понды.

Жид

да, кулас-кө бароныд, ребөм дырјыс,
серт, сінва дорсид унжык кіссас сөм.
Мед сетас јен наследство тіјан.

Альбер

Амен!

Жид

А позө ескө...

Альбер

Мыј?

Жид

Мем јурө воіс,

Ем сещөм средство...

Альбер

Кушөм средство?

Жид

Сіз—

Ем менам өтік төдса пөрыс старік,
Јевреј, гөлінік аптекар...

Альбер

Ростовщік

Ұик текод-жө, ал ічөтіка шаңжык?

Жид

Ен думајт тазі, рыцар. Мукөдпөлөс
Төрг нуөдлывлө Товіј: сіјө вөчө
Бур капліјас... збыл сівујтчыны позө,

Кор төдлан тајо капмјаслыс вын.

Албер

А мыј, ескө, мем бурыс лоас наыс?

Жид

Војт кујим кымын леңны стөкан ваө,
Оз вежсы рөм, оз вежсы валөн көр.
А мортыд кынөм орөдтөг да вистөг,
Ҷик вистөг, бытөо Ҷонвизаөн, кулө.

Албер

Jad вузалө старікыд тенад.

Жид

да—

I jad.

Албер

Мыј-нө? Гашкө, вөзјан ужөн
Сөм пыдди доз кыксо тајо јадсө—
Червоңецөн быд дозжыс. СіҶ-ө абу?

Жид

Ті сераланныд ме вылын. Но ме...
Ме көсјі... гашкө, ті... ме сіҶі чајті,
Мыј кувнысө бароныдлы-нын кад.

Албер

КыҶ! БаҶөс віны! Лыстін шуны пілы...
Іван, кут сіҶөс. I лыстін те мем!
да төдан-ө те, лок жідовскөј лов,
Ме тенө, понјөс, Ҷмејөс, Ҷик пыр щөкта
Өграда вылын өшөдны!

Жид

Ме мыжа!

Ме шмоңіті. Прөстіт.

Албер

Гезсө вај, Іван.

Жид

Ме шмоңіті. Ме сөмтө теныд вајі.

Албер

Пет татыс, пон!

(Жид нетө)

Со вајөдө-нын кытчөҶ
Скуплуныд баҶлөн! Лыстис меным жід
Мыј вөзјыны! Вај меным стөкан віна!
Став тушаөн ме сырма... А сөмыд,
Іван, мем колө... Котөртлы зев өдјө
Проклатөј жід бөрсә да сылыс бост
Червоңецјассө. Сесса меным вај
Черніла доз. Роспіска сылы сета.
да татчө тајо Јудаөс ен пырт...
да часлы, сувтлы—јад дук кутас леңны
Червоңец чукөр сылөн, Ҷик-жө сіҶ,
КыҶ сіҶө важса пөллөн езыс шәјтјас...
Ме корлі віна

Іван

Віна мјјан абу

Ніөті војт.

Албер

А сіјѳ, кодѳс меным
Испанијаыг мѳдѳдіс Ремон?

Іван

Медбѳрја дозсѳ вісѳдчыг кузънечлы
Ме тѳрыт нуі.

Албер

да, ме тѳда, тѳда.

Но, сіқкѳ, вајлы ва. Проклатѳј олѳм!
Ог жујав сесга—правда корсны муна
Ме герцог ордѳ: батѳс щѳктас мед
Ас піѳс моз, бур самѳн менѳ візны,
А ѳе сіз, кызі гуын чужѳм шырѳс.

Мѳд СЦЕНА

(Пѳдвал)

Барон

Кыз аззыслѳмсѳ віччысѳ том морт
Гулајтыг анкѳд лѳбѳ сещѳм нывкѳд,
Лѳј мывкыдысла ылѳдѳма кодѳс,
Зік сізі-жѳ ме віччысі лунтыр,
Кор пѳдвалѳ, сундукјас дінѳ лечча.
Зев шуда лун! Зѳн кѳтыр зарні сѳм
Ме талун кіста квајтѳд сундук пыщкѳ
(А тајѳ сундук абужык-на тыр).
Кѳѳ ещакѳд, но менам озырлун
Пыр быдмѳ-содѳ. Кытыг-кѳ ме лыдді,
Мыј ѳѳік цар ас салдатјаслы щѳктіс,
Мед быдѳн кіас ваяс соз тыр му
да шыбытас ѳтчукѳрѳ. А сесга
Сен кыпѳдчіс шап јура жужыд мылк.
І мылк вывсаыс зоргыны цар кутіс
Веж ерд вылѳ, жежыд шатѳрѳн код тыр,
Лѳз море вылѳ, котѳртѳны кыті
Карабјасыс. Ме сіз-жѳ созјѳн-созјѳн
Пыр вајлі татчѳ ассым чѳжѳмтор
да лепті ассым мылктѳ. ѳні верма
Ме вылысаыс аззыны зік ставсѳ.
Мыј менѳ кывзѳ, менам властыс полѳ.
Код оз пов меыс? Бытѳѳ ыжыд тун,
Ме тасањ мѳрнас вескѳдлыны верма.
Кыв шуа—зікпыр быдмасны дворецјас;
Быдласањ менам кыпыд гажа садјѳ
Збој нѳмфајас чукѳртчасны ѳтпырјѳ;
І музајас мем ваясны бур козін;
І волнѳј геніј менам кѳын лоас;
І шојччывлытѳм уж і сѳстѳм сѳлѳм
Награда менсым віччысасы рама.
Ме шуѳовта—і гырѳдѳссѳм да шуштѳм
Морт віѳм кыссас ме ордѳ і пондас
Ас кывнас менсым кырымјасѳ нувны

І віччысны, мыј сылы ме щокта.
Ме улын ставыс, ачым—некод улын.
Ме вылынжык быд сікас колѳм торјыс.
Оз нѳјтчы гѳлѳм. Ассым вынѳс тѳда:
Ме ола тајѳ тѳдѳмѳн немчѳж.

(Віѳѳѳ аслас зарнѳ вылѳ)

Сіѳ віѳѳдны-кѳ, бытѳѳ абу уна,
А кымын мортлыс тѳждысѳм да бѳрдѳм,
Лѳок ылѳдчѳм да кевмысѳм да јорсѳм
Быдлаыс сіѳ аѳзывлѳс да кывлѳс!
Ем важдырса дублон сен. Сіѳѳс тѳнѳі
Мем дѳва сетѳс, сѳмын суткѳ жын
Мем дублон сеттѳѳ менам ѳшињ улын
Щѳщ челадыскѳд піѳѳсчањѳн бѳрдѳс.
Зер заводѳтлѳс мунны, сесса дугдѳс,
А сесса бара зермѳс,—ез і вѳрѳзы
Ас места вывсыс тајѳ муѳер ањ.
Ме, ескѳ, вермѳ тодмышкавны сіѳѳс,
Но кодкѳ бытѳѳ вашнѳтыштѳс мем,
Мыј верѳсыслыс ужјѳз сіѳѳ вајѳс
І ѳурмаѳ оз кѳсјы аскѳ пырны.
А тајѳ? Тајѳ вајѳс мем ѳѳбо.
Кыс вѳлѳ сылы, дыш руѳејлы, бѳгтны?
ѳерт, гусалѳс, а гашкѳ, ветлѳг моз,
Сен туј вылын, вѳр шѳрын, пемыд војын...
да! Та вѳсна, мыј чукѳртѳма тан,
Став кѳстѳм пѳгыс, сѳнваыс да вірыс
Сѳд му пыщкыс-кѳ петѳсны, потѳп
Сек, ескѳ, вѳлѳ—пѳдны вѳлѳ позѳ
Пѳдвалад тан. Но пѳра меным воѳс.

(Лѳѳѳѳѳ вѳстыны сундукѳѳ)

Быд пѳрјѳ сундук вѳстѳгјасад кыѳкѳ
Ме пѳсавла да бытѳѳкѳнѳс тірѳа.
Оз полѳм бѳст (ог пов ме! Кодыс повны?
Меч менам сѳрын: сіѳѳ бура віѳѳ
Тан зарнѳсѳ), ог, гѳгѳрвѳтѳм чувство
Пыр ѳескѳѳѳ да лѳчкѳ менымы сѳлѳм...
Сус лѳчитысјас вістѳлѳны сіѳ:
Ем сешѳм војтыр, кодјаслы зев долыд
Морт віѳѳм дырјѳ. Кор ме клѳчѳс суја
Кѳрт томанад, ѳѳк сіѳѳ-жѳ ме кыла
Ас морѳсын, мыј кылѳны, ѳерт, најѳ
Пурт сущкѳгѳн: зев долыд да і щѳщ
Зев шуштѳм.

(Вѳстѳ сундукѳѳ)

Со кѳн мајбырлуныс менам!

(Кѳстѳ сетѳѳ ѳенгасѳ)

Вај пырѳј, тырмас му куѳаыд шѳјтны
да служѳтны морт страѳјаслы, нуждалы.
Тан унмовсѳј ті вынѳѳра лѳњ унмѳн,
Кыѳ јенеж вылын узѳны јенјас!..
Ме талун кѳсја вѳчны тани пір.
Быд сундук вѳзын ѳзтала ме сісјас

да сундукјассө вогта, сесга понда
Ме віжодны жарјугыд зарні вылас.

(*Өзталө өісјас да восталө сундукјассө*)

Ме царствуйта!.. Ак, кущом міча зірд!
Пыр кывзө менө, јон менам фержава.
Сен менам шуд, сен менам чест і слава!
Ме царствуйта!.. Но ме бөрын код бостас
Тан влагсө? Бостас, ферт, менам наследник,
Сөм лотајтыс, јөј вежөра том морт!
Пез гулакјаскөд пукалыс да јуыс!
Ме муртса кула, сіјө леччас татчө.
Лөнь сводјас улө. Локтасны щөщ ськөд
Зев мелі јөз да горш прідворнөј котыр.
Шөј бердыс менсым клучјас сіјө бостас
да сералігтыр сундукјассө востас.
І тајө менам дона чөжөмтор
Атласнөј да рожа зепјасө пырас.
Пасвартас сіјө став свјашщеннөј дозсө,
Сөд најтсө царскөј јуктөдас јелејөн—
Оз нінөм кол... А кущом право куза?
Мем кокніда-өмөј-нө тајө шедіс,
Кығ ворсылы, код ворсан молјөн голгө
да воөмторсө чукөрјасөн кыскө?
Код төдас, кымын візалөм да шог,
Ас колөмјасөс өлөдөм да кутөм,
Быдлунја төжд да уғтөм пемыд вој
Мем тајө сулаліс? А гашкө, шуас
Мем пінд, мыј зев чорыд менам сөлөм,
Мыј бурторјыс ез ковмыв меным некор,
Мыј менө некор совестөј ез јір—
Јог гыжја эвер да сөлөм гудјыс—совест,
Лок кортөм гөст да дөзмөдчысыд міјан,
Пез јома, кодсағ төлыс весіг бердлө
І чујмылөны кладбішщөса гујас
да кулысјасөс ыстылөны мусыс!..
Те војдөр озырлунтө аслыд дор
Јон мырсөмөн, а сы бөрын мі ағам,
Те пондан-он таргајтны сіјөтор,
Мыј суғөдін да перјін аслад вірөн...
Ок, пөдвалтө-кө вермі, ескө, ме
Јөз сінсағ зебны!... Ме-кө, ескө, вермі
Ас кулөм бөрын гусыс татчө локны,
Тан сундук вылө пуксыны да віғны
Став озырлунсө, кығі өні віға!..

КОЛМӨд СЦЕНА

(*дворецын*)

Альбер, Герцог

Альбер

Ескөј государ, гөллун вөсна дыр-һин,
Ме јанзім пыкі. Но ег-кө пікө во,

Ті ескө менсым норасөм ен кывлөј.

Герцог

Ме еска тіјан, благороднөј рыцар.
Ті кушөм, сешөм морт оз мыжды батөс
Јон помкатөг. Шоч овлө сешөм јөзыд...
Ен төждысөј: тіјанлыг батөс ме
Аскежын, шумтөг, өлөдышта бура.
Ме виччыса-нын сјјөс. Сыкөд ми
Ег азыслөј-нын важөн. Менам ded
Немчөжыс сјјөс лыддис аслас другөн.
Ме помніта, кор қолаөн ме вөлі,
Корсурө сјјө пуксөдлывліс менө
Ас вөв вылас і көлөкөлөн моз
Көрт шломнас менө вевтғыліс.
(*Візөдө өшінөд*)

Сен коді?

Абу-ө сјјө?

Албер

Сјјө, государ.

Герцог

Петөј тајө жырјас. Ковманныд-кө
Ме тіјанөс сетыг кора.
(*Албер нетө; пырө барон*)
Барон,

Ме рад, тіјанөс қоңвіқаөн аzza.

Барон

Ме шуда, государ, мыј менам талун
Вын сузгис тіјан щөктөм куза локны.

Герцог

Ми важөн, важөн торјөдчим-нын тікөд.
Ті помнітанныд менө?

Барон

Государ,

Ҷік өні моз тіјанөс аzza. Вөлін
Збој кагаөн ті. Покојнөј герцог мем
Шулывліс: „Філіпп (пыр сјјө менө
Філіппөн німтіс), мыј те шуан, а?
Во кыз бөрын, ме чајта те да ме,
Ми лоам јөјөс тајө қолак воzас...“
І ті вылө таz сорнітігөн індіс...

Герцог

Важ воыгөмсө выльмөдам ми өні.
Ті менсым двор вунөдінныд, барон.

Барон

Ме, государ, зев пөрыс-нын. Мыј керны
Мем двор берdad. Ті томөс; тіјан муса
Турнірјасыд да празнікјасыд, дерт...
А сетчө ме ог-нын шогмы. Сетас-кө
Јен војна, секі пуксыны ме das
Ас вөв вылө дај перјывны важ мечөс.
Ті вөсна верма-на қоран кіөн.

Герцог

Барон, тіјанлыг төждысөмтө төдам.

Ті другон вöлинныд федлы; менам бат
Зев выlö тiжанöс пуктiс. I ачым
Пыр медбур рыцарон лыдда. Но пуксам.
Ем,—барон, тiжан челад?

Барон

Öтик пi.

Герцог

Ме мыла сiжöс ас дiныс ог аззы?
Тi дöзмiнныд двор выlö, но öд сылöм
Том арлыд да i званiеыс сещöм,
Мыj мiжан бердын колö сылы лоны.

Барон

Оз радеjt менам пiöj светскöj гажсö.
да i самыс сещöм—пыр зумыштчöмөн
Göd вөрöd менам замок гөгөр ветлö
Том көр моз.

Герцог

Сiз овны сылы абу шаң.

Ми регыд сiжöс велöдам, кыз колö
Турнiрjас вылын, балjас вылын сылы
Щöщ гажöдчыны мiжанкöд. Тi сетöj
Том пiыдлы бур олөм выlö гöмсö...
Тi мыjkö жугыл—локтигад тi, гашкö,
Сiз музöмныд?

Барон

Ег муз ме, государ.

Но меным ез ло лöсыд. Тiжан ме
Ег көсji ескö вiставны, но лоас
Ас пi jылыс мем шуны сещöм тор,
Ме кодöс ескö ердöдны ег көсjы.
Оз сулав сылы мiлöстjассö вöчны,
Тi сы вöсна ен тöждысöj, государ.
Том кадсö сiжö коллöдö зев лока,
Пыр омөл выlö гiнö...

Герцог

Тajö, ферт,

Ҷик сы понда, мыj öткөн сiжö олö.
А öткөн олөм щыкöдö том jöзöс,
Кор налөн ужыс абу. Ассыд пiтö
Тi мiжан ордö ыстöj: сiжö тан
Важ самсö регыд вунödас да вежас.

Барон

Тi прöстiтöj менö, ог вермы сетны
Ме та выlö сöглассö, государ.

Герцог

Но мыj вöсна?

Барон

Лез жуастөг зор мортöс...

Герцог

Ме щöкта: вiсталöj мыjла он көсjö
Пiтö лезны татчö?

Барон

Пi выlö ме скөр.

Герцог

А мыжыс скөрөс?

Барон

Вывті ыжыд мыжыс.

Герцог

Ті лүчки востөј, кушөм сылөн мыж?

Барон

Ен жуас, герцог...

Герцог

Шензөдіннүд менө!

Ал жанзім тіјан сы вөсна?

Барон

да... жанзім...

Герцог

Но мы-нө сіјө вөчис?

Барон

Сіјө... сіјө

Көсјіс менө віны.

Герцог

Віны! Сізкө, пыр

Ме сіјөс судө сета, кыз злөдејөс.

Барон

Ме ог кут ставсө ердөдны, көт төда,
Мыј менам кулөм колө сылы зев,
Көт төда ме, мыј заводітліс сіјө...

Герцог

Мыј заводітліс?

Барон

Гусавны став сөмсө,

Мыј менам ем...

(Албер укөдчө жырғыс)

Албер

Те ылөдчан, барон!

Герцог

(Алберлы)

Кыз лыстіннүд?...

Барон

Те тани? Кызі вермін

Те аслад батлы шуны сещөм кыв?

Ме ылөдча? I аслам герцог воґын?

Мен... али абу-нын ме сесса рыцар?

Албер

Те ылөдчыс!

Барон

I гымыд ез-на гымышт,

О, ыжыд јенмөј! Сіз-кө тајөс лепты

Мед мијан костын судсө вөчас меч.

(Шыбытө чунакепыс, пыс өдјө сіјөс лептө)

Албер

Со медвоґза бур козін батлөн. Аттө!

Герцог

Мыј аґзі ме? Мыј ме воґын тан вөлі?

Пі көсјө пөрыс баткөд косө петны!

Ме кушом лунö герцогјаслыс цепсö
Ас вылö пукті? Лаңт, јöј пöрыс морт!
Те, зöла тигр, щöщ дугды. (Пилы) шыбыт тајöс,
Вај меным чунакепысö (мырддö сјјöс).

Албер (бокö)

А жал!

Герцог

Сіз вескыда і сашкіс сетчö гыжсö!..
Мун петöј да сін воҙö ен лыстöј
Ті петкöдчыны, кытчöз ачым ме
Ог кор дінö. (Албер петö)

А тјјан, пöрыс морт,

Кыз абу јанзім...

Барон

Прöстїт, государ...

Ме сулавны ог вермы... менам пізöс
Җік слабітны-нын пондіс... Пöда ме!..
Ме пöда!.. Кöні клучјас, клучјас менам?
Көн менам клучјас?

Герцог

Боже, сјјö куліс!

Љок шуштöм нем, лок сöлöм öнїја јöзлөн!

Коміöдіс М. Н. Лебедев.

*
* *

Шог Грузіјалыг сыланкыв
Ен сыв ме дырјі, міча нылōј.
Мōд олōм каѣтылō быд кыв,
Мōд муос, колі коді ылō.

Кор дојдан сылōм кыла тан,
Мыј керан, сін воқō мем чужō
І степ, і вој, і тōлыг бан,
да ылі, коңор нывлōн чужōм.

Сек, мыјōн аѣа тенō ме,
Сін воѣыг муса вужōр бырō,
Но сōмын панан сылōм те—
Бōр сіјōн вежōр менам тырō.

Шог Грузіјалыг сыланкыв
Ен сыв ме дырјі, міча нылōј.
Мōд олōм каѣтылō быд кыв,
Мōд муос, колі коді ылō.

Коміōдіс Сук Парма.

А. С. ПУШКИН

ГОРТ ВӨЧЫС

Не зрим ли каждый из пробов,
Седин дряхлеющей вселеной?

Фержавин¹⁾

Медбөрја ембурсө горт вөчыс Адриан Прохоровлыс сөвтисны по-
кожыкјасөс кыскалан дофдө, і кляча пара нолөдыс мөдөдчис Бас-
маннөјсан Никитскөј²⁾ улыч вылө, кытчө горт вөчыс вужіс аслас
став керканас. Лавкасө пөдлалөм бөрын сіјө зірја өзөсас тувјалис
објавленіје, мыј керкаыс вузавсө да сетсө патера улө, да пөдөн мө-
дөдчис выл оланінө. Золанык віж керка дінө матыстчиг моз, код вы-
лө важысан-нын сылөн вежыс петіс да кодөс дырөн бостіс сіјө по-
воднөј ыжыд доныс, пөрыс горт вөчыс шензөмөн казаліс, мыј сөлө-
мыс сылөн ез радлы. Төдтөм порог вомөн вужөм бөрын да выл
оланіныс ноксөм аззөм бөрын, сіјө ышловзис аслас важ кісөм кер-
ка кузаыс, көні даскөкјамыс во чөж ставыс вөлі лөсөдөма медса
чорыд пор'адок серті; кутіс відны ассыс кыкнан нывсө да работни-
цасө нөжмыдлуныс да ачыс заводітіс отсасны налы. Регыд пор'а-
док лоі лөсөдөма: кивот образјасөн, дозмук тыра шкап, пызан, диван
да крөват лоіны сувтөдөмаөс пыді комнатаын налы урчитөм пелөс-
јасө; кухнаын да гөстінөјын течөма көзаинлөн ізделіјејас: быд пө-
лөс рөма гырыс і посні гортјас, сіз-жө шкапјас траурнөј шлапа-
јасөн, мантіјајасөн да факелјасөн. Зірја өзөс вылын кыпаліс вывеска,
кытчө вөлі рісүјтөма кызінік Амурөс, коді кутіс увлаңјурөн пөрө-
дөм факел, вывеска вылас гіжөма: „Тані вузавсөны да ежсөны
прөстөј да красітөм гортјас, сіз-жө сетсөны прокат вылө да зон-
тыссөны важјас“. Нывјасыс мунісны асланыс горнычаас, Адриан кы-
щовтіс ассыс оланінсө, пуккіс өшің дорө да щөктіс пузөдны са-
мөвар.

Просвешценнөј лыддыгыс төдө, мыј Шекспір да Валтер Скотт
кыкнанныс петкөдлісны ассыныс гу кодјысјассө долыд да шутітыс
јөзөн, мед тајө прөтивоположностнас јонжыка поразітны міјанлыс
воображеніјенымөс. Істіна уважајтөм вөсна, мі огө вермө вөтчыны
најө прімер бөрса да міјанлы быт лоө віставны, мыј міјан горт вө-
чыс зік вөлі өткоф аслас шуштөм ремеслөкөд. Адриан Прохоров
пыр вөлі зумыш да мыкө думајтыс. Чөв олөмсө сіјө еновтлывліс
ташкө сөмын сы могыс, мед відыштны ассыс нывјассө, кор сулыв-
ліс најөс ужтөг прохожејјас вылө өшіңөд візөдігөн, лібө мед кор-

1) Г. Р. Фержавин (1743—1816)—XVIII немса ыжыд роч поет.

2) Басманнөј, Никитскөј—улычајас важ Москваын, мөда-мөдсаңыс зев
ылынөс.

ны аслас ужыс ыжыджык дон налыс, кодјаслөн лолі несчастье (а мукөд дырјыс і удовольствије) нуждайтчыны сыын. І сіз Адриан, өшің воғын пукаліг моз да сізімөд чашка чай јујіг моз, пырса моз вөлі вөјтөма гажтөм мөвпјасө. Сіјө думайтис көш дорыс моз кіссыс зер јылыс, коді вежон сајын кымын паныдаліс застава дорын отставнөј бригадирөс зебігөн. Уна мантіјаяс та вөсна чінісны, уна шлапаяс чіткылтчісны. Сіјө воғыв арталіс бығ лоан рөскөдјасө, сн вөсна, мыј горт вывса көлујыслөн важ запасыс сылөн воіс шогмытөм выјөз. Сіјө нафејччіс вештыны убытоксө пөрыс купчіха Трухіна вылын, коді во гөгөр кымын-нін вөлі кулан выјын. Но Трухіна кулан выјын оліс Разгулајын, і Прохоров поліс, мед ескө наследнікјасыс сылөн, көғ і најө көсјысісны, ез дышөдчыны мөдөдны сыла та ылаө да ез лөсөдчыны ескө матыса подрадчіккөд.

Тайө мөвпјасыс вөлі друг торкөма өзөссө кујимыс франмасонскөј кучкөмөн. „Коді сен“? јуаліс горт вөчыс. Өзөс вөссіс, і морт, кодын первојја візөдлөмсаң позө вөлі төдны ремесленнік-немецөс, пыріс комнатаө да радлан чужөмөн матыстчіс горт вөчыс дінө. „Прөститөј муса сугед,—шуіс сіјө сещөм роч кыв вылын, кодөс мі серамтөг өнөз огө вермө кывзыны,—прөститөј, мыј ме тіјанөс торкі... ме ескө көсјі өдјөжык тіјанкөд төдмасны. Ме сапожнік, нім менам Готліб Шульц, і ола ме тіјансаң улча вомөн. Сіјө керкаас, коді воча тіјан өшіңлы.—Аскі празднујта ассым езыс свадьба, і ме кора тіјанөс да тіјанлыс нывјастө өбөдајтны ме ордын пріјателјас моз“. —Корөмсө вөлі прімітөма бура. Горт вөчыс коріс сапожнікөс пуксыны да јуны чай чашка, і Готліб Шульц вөсса сам вөсна регыд најө панісны дружелубнөја сорні. „Кущөма төргујтө тіјан мілост?“ јуаліс Адриан.—„Е-хе-хе,—вочавізіс Шульц,—і тазі, і сіз. Норасны ог вермы. Көғ, ферт, менам төварыд абу сещөм, кущөм тіјан: ловјаыд сапөгтөгыд вермас овны, а кулөмыд горттөгыд оз ов“. —„Ҷік збыл,—төдчөдіс Адриан;—но век-жө, ловјалы-кө нінөм вылө нөбны сапөгтө, то, ен дөзмы, ветлөдлө сіјө і көмтөг; а корыс кулөм мортыд і дарөм бөстө аслыс горттө“. Тащөм ногөн беседаыс муніс налөн нөшта һекымын здук; дырөн сапожнік чеччіс да прөшщайтчіс горт вөчыскөд, нөшта өтчыд ускөдіс төдвылас ассыс корөмсө.

Аскінас, стөч даскык часын, горт вөчыс да сылөн нывјасыс петісны выл нөбөм керка өградаыс да мөдөдчісны сугед өрдө. Ог понды гіжны ні роч кафтансө Адриан Прохоровлыс, ні јевропејскөј вөччан көлујсө Акулыналыс да дарјалыс, тані ме кежа өніја романістјасөн прімітөм обычајыс. Но чайта, век-жө, мыј абу лышиөј пасјыны, мыј кыкнан нылыс кышалісны віж шлапаяс да гөрд башмакјас, мыј овывлө налөн сөмын торжественнөј случаяс дырјі.

Ҷескыд патераыс сапожніклөн вөлі тыр гөстјасөн, медсасө һемец-ремесленнікјасөн, најө гөтырјасөн да подмастерјејасөн. Роч чіновнікјас пыс вөлі өті будочнік, чухөнец Јурко, коді аслас смирнөј званіеыс вылө візөдтөг, кужліс перјыны көчаинсаң торја бур візөдөм. Во кызвіт сіјө служітис вераөн і правдаөн тайө званіеас, кызі Погорельскөјлөн почталјоныс. даскыкөд вөса пөжар, коді чышкыштіс первопрестолнөј столицаөс, сотіс і віж будкасө сылыс. Но пыр-жө врагөс вөтлөм бөрын сіјө местаө лоі выл, рудінік доріческөј орфена жежыд колонкајаса, і Јурко важ мозыс пондіс ветлөдлыны сы гөгөр секіраөн да сермјажнөј броняын. Сіјө вөлі төдса унжык һемецыскөд, кодјас олөны Нкітскөј ворота гөгөрын: мукөдыслы на пыс лөывлі весіг уғыны Јурко ордын вөскре-

сеңнасан ыллун ыло. Адриан пыр-жө төдмәгис ськөд, кызи морт-көд код динө воэ лыбө сор вермас вәждны нужда, и кор гөстјасыс мунисны пызан сәјө, то најө пуксисны өтлаө. Господин да госпожа Шулиц да налөн нылыс, дассизим арөса Лотхен, гөстјаскөд өтлаын өбедәјтиг моз, гөститөдисны да отсалисны кухаркаыслы вердны. Сур визувтис. Журко сојис ноль морт пыфди; Адриан ез колчы сыыс; нывјасыс сьлөн кезјалисны; немецкөј кыв ылын сорныыс часыс-час лоі горажык. Друг көзәин щөктис лантны да сира сулејалыс пробкасө перјиг моз, гора шуис рочөн: „Менам бур Луиза зөңвизалун вөсна!“ Полушампанскөј быгыс. Көзәин меліа оқыштіс аслас ыламын арөса пөдругаыслыс свежөј чужөмсө, и гөстјас гораа јуисны бур Луиза зөңвизалун вөсна. „Менам муса гөстјас зөңвизалун вөсна!“ горөдис көзәин, мөд сулеја востиг моз—и гөстјас атьбалисны сижөс, асыныс румкајаснысө ылыс костөмөн. Зөңвизаалөмјас секи мөдисны өти бөрсә мөд: јуисны торјөн быд гөст зөңвизалун вөсна, јуисны Москва да зөң фужина германскөј карјас зөңвизалун вөсна, јуисны став цех јас зөңвизалун вөсна вообщце, и торјөн быд цех зөңвизалун вөсна, јуисны мастерјас да подмастерјејас зөңвизалун вөсна. Адриан јуис мыјещыс да сетчөз гажмис, мыј ачыс вөзјис кущөмкө шутливөј тост. Друг гөстјас пыыс өти, кыз булочник, кыпөдис румкасө да горөдис: „Најө зөңвизалун вөсна, кодјас ыло ми ужалам. Мижан клијентјас вөсна!“ Вөзјөмсө, кызи и ставсө, вөли примитөма рад пырыс да өти гөлөсөн. Гөстјас заводитисны копрасны мөда-мөдныслы, портнөј сапожыкы, сапожык портнөјлы, булочник налы кықнаныслы, ставныс булочникы да с. в. Журко, мөда-мөдлы тајө копрасиг дырјыс, бергөдчис суседланыс да горөдис: „Мыј-нө? ју, бағушка, аслад покојныкјас зөңвизалун вөсна“. Ставөн серөктисны, но горт вөчыс лыдчис ассө өбөдитөмөн да зумыштчис. Некод сижөс ез казав, гөстјас јуисны воэ, и звөнитисны-нын вечернаө, кор најө чеччисны пызан сәјыс.

Гөстјас разөдчисны сорөн, и унжыкыс јона гажаөн. Кыз булочник да переплотчик, кодлөн чужөмыс кажитчис гөрдиник сафјаннөј переплотын, кидыс кутөмөн нуөдисны Журкоөс аслас будкаө, роч пословица серти: „долг платежом красен“. Горт вөчыс гортас локтис код да скөр. „Мыј-нө тајө, збылыс,—сорнитис сижө аскөдыс гораа,—мыјөн менам ремеслоыс абужык честнөј мукөдсыс? Горт вөчөмыс өмөј палачлы вок? Мыј ыло сералөны басурманјасыс? Горт вөчысыс өмөј шут кущөмкө? Окота вөли меным корны најөс новоселје ыло, сетны налы пир горој; но оз ло тајө! А чукөрта ме најөс, кодјас ыло ужала: православнөј кулөм мортјасөс.“—„Мыј те, бағушка?—шуис работница, коді сек пөрччөдис сижөс,—мыј те сөран? Пернапасас! Чукөртны кулөмјасөс новоселје ыло! Кущөм страст!“—„Јеј богу, чукөрта,—воэ сорнитис Адриан,—и аския лун кежлө. Милості прогим, менам благодетельјас, аски рытнас ме ордын пирујтыштны, гөститөда, мыј јен сетис“. Тајө кывјаснас горт вөчыс водис крөватас да регыд пондис шкоргыны.

Ывлаын вөли-на пемыд, кор Адрианөс чуксалисны. Купчиха Трухина кувсөма бурещ тајө војнас, и сижө приказчиксан вөв ылын локтөма нарошнөј тајө јуөрнас. Горт вөчыс сетис сылы таыс гривеннык вина ыло, өдјө пастасис, бостис извозчикөс да мунис Разгулај ыло. Покојныча керка ворота дорын сулалис-нын пөлицја да ветлөдлисны купечјас, кызи шој дук кылыс ракајас. Покојныча кујлис пызан ылын, воск код вјж, но нөшта абу-на заводитөма сисмыны. Сы гөгөр

зыртчісны рѡдѡнаыс, согедјасыс да гортсајас. Өшінјас ставыс вѡліны
 вогсаѡс; ломтыгісны сісјас; попјас лыддісны молітвајас.—Adrian
 матыгтіс Трухіна пљемјаннік дінѡ, моднѡј суртука том купчік дінѡ
 да вігталіс сылы, мыј горт, сісјас, вевтѡѡ да мукѡѡ гуалан кѡлуј
 пыр-жѡ лѡѡ вайѡма сылы тыр справностѡн. Наследнік термасѡмѡн
 атѡѡаліс сіјѡс, шуіс, мыј дон јылыс сіјѡ оз [тѡргутчы, а ставнас
 пуктыгсѡ сіјѡ сѡвест вылѡ. Горт вѡчыс, кызі і пыр, божітчіс, мыј
 лішнѡј сіјѡ оз бост; тѡдчана мігнітіс пріказчікыслы да муніс клопѡ-
 чітны. Лунтыр сіјѡ ветлѡдліс Разгулајсан Нїкітскѡј ворота дорѡѡ
 да мѡдарѡ; рыт кежлас ставсѡ вѡчіс, легіс асгыс ізвозчіксѡ да
 подѡн мѡдіс гортас. Војыс вѡлі тѡлыса. Горт вѡчыс бура воіс
 Нїкітскѡј ворота дорѡѡ. Вѡзнесеніје дорын сіјѡс чукѡстіс міјанлы
 тѡдса Јурко, тѡдіс горт вѡчысѡс да сііс сылы бур вој.—Вѡлі сор-
 нін. Горт вѡчыс матыгтіс-нін аслас керка дорѡ, кызі друг кажітчіс
 сылы, мыј кодкѡ матыгтіс сіјѡ ворота дорѡ, востіс ѡѡссѡ да воші
 сетчѡ. „Мыј ескѡ тајѡ лѡѡ?—мѡвпыштіс Adrian.—Кодлы меѡѡ
 нуждаыс? Ез-ѡ вѡр пыр ме орѡѡ?. Оз-ѡ мусукјас воыывлыны менам
 дурајас дінѡ? Мыј бурыс!“ І горт вѡчыс кѡсјіс-нін чукѡстны аслыс
 отсѡг вылѡ асгыс пріјател Јуркосѡ. Тајѡ здукас кодкѡ нѡшта
 матыгтіс ворота дорѡ да заводітліс пырны, но азгіс котѡртгыс
 кѡѡанѡс, сувтіс да пѡрччіс кујім пелѡса шлѡпасѡ. Чужѡмыс сылѡн
 Adrianлы кажітчіс тѡдсаѡн, но термасігад ез уѡіт буржыка сіјѡс
 віѡдлыны. „Ті void ме орѡѡ,—лов тырѡмѡн јуаліс Adrian:—пырѡј-жѡ,
 вѡчѡј мілѡст“.—„Ен черемонітчы, баѡушка,—вочавігіс сіјѡ кыз гѡлѡ-
 сѡн,—мун возвылын; інды гѡстјасыдлы тујсѡ!“ Adrianлы і некѡр
 вѡлі черемонітчынысѡ. Калітка вѡлі вогса, сіјѡ муніс пос вылас і
 сіјѡ сы бѡрса. Adrianлы кажітчіс, мыј комнатајасті ветлѡны јѡз.
 „Кущѡм тајѡ ѡјавѡлшціна!“ мѡвпыштіс сіјѡ, і термасіс пырны... сек
 кокјасыс сылѡн кусынтчісны. Комнатаыс вѡлі тыр кулѡм мортјасѡн.
 Тѡлысыс ѡшің пыр југдѡдіс налыс віж да лѡз чужѡмјаснысѡ вѡјѡм
 вомјаснысѡ, жынвыјѡ тупкѡса гудыр сінјаснысѡ да чургѡдчѡм ныр-
 јаснысѡ... Adrian весѡпѡрѡмѡн тѡдіс наын јѡзѡс, кодјасѡс сіјѡ зілѡ-
 мѡн вѡлі ѡебѡма, і ськѡѡ пырыс гѡстын тѡдіс бригадірѡс, кодѡс
 ѡебісны кѡш дорыс моз кісган зер дырјі. Ставныс најѡ, нывбабајас
 і мужічѡјјас, кышалісны горт вѡчысѡс копрасѡмѡн да чолѡмалѡмјас-
 сѡн, ѡті гѡл морт кынзі, кодѡс ѡеважѡн-на дон босттѡг ѡебіс да
 коді, аслас кісгѡм паскѡмгыс јандысѡм вѡсна, ез матыгтыс да рамі-
 ныка сулаліс пелѡсын. Мукѡдыс ставыс вѡлі пастасѡмаѡс бура:
 покојнічајас чепецјасаѡс да лѡнтајасаѡс, чіновнѡј покојнікјас
 муңдіраѡс, но бріттѡм тошкаѡс, купечјас прѡѡнычнѡј кафтанаѡс.
 „Тѡдан-ѡ, Прохѡров,—шуіс бригадір став честнѡј компаніје німса-
 ныс—ставным мі кыпѡдчім тенад корѡм вылѡ, гортѡ кѡлісны сѡмын
 најѡ, кодјас оз-нін вермыны, кодјас зікѡѡ кісгісны, да кодјаслѡн
 кѡліны сѡмын куш лыјасыс кучіктѡгыс, но і сені ѡті ез вермы
 терпітны—сещѡм окѡта сылы вѡлі воыны те орѡѡ...“ Тајѡ здукас
 ічѡтік скелет піскѡдчіс сулалысјас пыр да матыгтіс Adrian дінѡ.
 Јур лыыс-чашкаыс меліа нумјаліс горт вѡчыслы. Келыд турунвіж
 рѡма да гѡрд сукно лѡскутјас да сісгѡм дѡра торпырігјас ѡшалісны
 кѡн-сурѡ сы вылын, кызі беѡ вылын, а кок лыјасыс голакылісны
 ғырыс сапѡгјасас, кызі гырјын анкыш. „Те ен тѡд менѡ, Прохѡров,—
 шуіс скелетыд.—Помнітан-ѡ гвардіјаса отставнѡј сержант Петр
 Петровіч Курілкінѡс, кодлы 1799 воын те вузалин асгыд медвоѡза
 горттѡ—да нѡшта дубѡвѡј пыѡді пожѡм пѡвјыс вѡчѡмѡс?“ Тајѡ

кывјас дырјыс покојник њужодіс сылаң асгыс лы сывсö—но Адриан зелодіс став вынјассö, городіс да тојыштіс сіјöс. Петр Петровіч шатовтчіс, угі да ставнас кіссіс. Покојникјас костын лыбіс ропкөм; ставныс сувтісны асланыс јорт чест вöсна, заводітісны відны да грöзитчыны Адрианлы, і најö горзöмыс чуналөм да пöштї ламөдөм коңор көзайн сещöма повзїс, мыј ачыс угі гвардіјаса отставнөј сержант лыјас вылө да воштіс паметсö.

Шондіыс важөн-нін југдөдіс перїнасö, код вылын кујліс горт вöчыс. дырөн сіјö востіс сїнјассö да ас возыс аззїс работніцасö, кодї пöлтїс самöвар. Адриан повзөмөн казтыштіс төрытја став вöвлөмторсö. Трухіна, бригадїр да сержант Курїлкін ру пыр моз вöліны сіјö сїн возын. Сїјö лантөмөн вїччыгїс, мед работніцаыс пондас сыкөд сорнітны да вїсталас војса прїкљученїејас бöрса лөмторјассö.

— Кушöм дыр те узїн, батушка, Адриан Прохоровіч,—шуїс Аксїнја, сылы халат сетїг моз.—Те дїнö пыралїс согед портнөј да татчөсса будочник котöртліс вїставны, мыј талун частнөјлөн ¹⁾ нїмлун, но те їзволїтїн узны, і мї ег көсјö тенö чуксавны.

— „А волїсны ме ordö покојнїча Трухінасаң?“

„Покојнїча? Сїјö öмөј куліс?“

— „Есшöм дура! да ен-ö те отсав меным төрыт сіјöс зebны лöсöдчыны?“

„Мыј те, батушка, ен-ö вежöртö вошты, алї төрытја јуөмсыд талун-на код? Кушöм зebөмјас вöліны төрыт? Те лунтыр пірујтїн немец ордын, воїн код, ускöдчїн волнасад да узїн öнöз, öбöднaö-нїн-öд звөнїтісны“.

— Сїз-ö!“—рад пырыс шуїс горт вöчыс.

— Тöдöмыс сїз,—вочавїзїс работніцаыс.

— Но, сїзкө, вaј öдјöжык шaј, да чукöст нывјассö.

Комїөдіс Г. Ветошкін.

1) Чaстнöј—чaстнöј прїстав.

А. С. ПУШКИН
ЕПИГРАММАС

БУЛГАРИН ВЫЛӖ.

I

Лок абу сен, мыј те полак.
Костушко-лах, Мицкевич-лах.
Да весіг вӧлін кӧѣ татарин,—
Сес ынӧм јандысны ме ног,
Ло жид—і сіјӧ абу шог,
Лок сен, мыј те Видок фігларин.

II

Став јӧзлы віставлан те ылӧг,
Мыј Чацкіј тенад мед бур јорт.
Ок те, немјандыстӧм лок морт.
Щӧщ, ловја јӧзӧс видӧм сор,
Лок сорњи лептан кулӧм ылӧ.

Коміӧдіс Сук Парма.

ҒИМА ВЕН

ЫРГӨН ВӨЛА

(А. С. Пушкинлөн „Медный всадник“ серті)

Петербургса повесть.

ВОҢКЫВ.

Лолөмтор, кодөс тани гижөма, збыл под вылын вөчөма. Фактјас-сө бостөма секса журналјасыс. Кодлөн гажыс петө тујасны, вер-масны лыддыны В. І. Берхлыс¹⁾ јуөр—гижөд.

ПЫРТӨС.

Ју кырјылө, лов ез ов көн,
Локтіс морт, ыжыд думөн дон.
Сувтіс тан,
І зөргіс сылөн ылө сін:
Ңөв-моз шывгіс паскыд, візыв ју;
Жеб өтка шытік-пыж
Ју куза ветліс сөмын,
І вөлі—гажтөм, куш...
Көн-кө-көн, өткөн-өткөн,
Гөль керка Чухна кыјсыс-мортлөн,
Сөд чут-моз муртса төдчис
Увтас берег пөлөн;
І вөрыс, руа сынөд пыр,
Ез азы шонді југөр,
Гөгөр—шцем, шувгіс скөр...
І мөвпіс сіјө морт:
Со тасаң грөзсө пондам сетны
Мі орчча олыс Шведлы.
Тан сувтас кар,
Тан лоас крепөст, порт,
Шуны—лоас мјан горт!—
Мед лөгыс петас враглөн!
Прірода важөн тасаң сіјлөм
Јевропа-муө востны өшің;
Зым-кокөн сувтам море дорө,
Быд сікас флага јөзыс медым
Бур гөстөн локтас мјадорө.
І востам секі мі тыр гаж

Паскыд ерда море дорын.
Вот коли со сіз олѡм во.
Том кыптыс кар—
Вој іна муын лоѡм дівѡ:
Вѡр-пу пѡвсыс, кѡн вѡлі нур—
Лыбіс озыр, вылын јур.
Кѡн војдѡр ѡтка черікыјыс
Важ тывсѡ асгыс лѡна лѡдліс
Тѡдтѡм ваа јуб,—

Оні сен:

Выл ловѡм берег пѡлѡн
Грымгун гырыс стрѡјба—
дворец да башна дорвыв.
А карабјас, тыр чукјыс грузѡн
Быд муыс, јѡзыс локтѡ-мунѡ.
Граніт ізјѡн пастасіс Нѡва;
Куз посјас ѡшјісны ју вомѡн;
Веж рѡма міча корја садјѡн
Вѡчсіс діѡс ју...

Сіз том столица кыптыс дінын
Зурс пемдіс пѡрыс Москуа,
Кыз выл царіца чужѡм возын
Порфіра²⁾ новлыс сар-дѡва.
Љуб меным те, Петыр кіпод уж,
Љуб меным тенад чужѡмбан,
Нѡва јулѡн ыжыд ещѡн
Мунан ваыс; ізјѡн ежѡм
Міча кырјыс; вадор пѡлѡн
Кѡрт таскѡн кыѡм пощѡс...

Муса,

Езыс рѡма тенад тувсов вој,
Кор ѡтнам војсѡ гортын пука,
Кор гіжа-лыдѡда лампа бітѡг
І тѡдчѡ ставыс јѡзыс узіг
Тыртѡм уліч ывла... І зірдлѡ
Вылын, ыштѡ југыд јем јыв
Адміралтѡјстволѡн³⁾ јос шпіл!
Војса пемыд оз услы кор
І оз мугмыв јенеж,
Кор асја кыа суѡ рытсѡ
І ѡті часжын сѡмын вој...
Љуб тенад лымја кѡзыд тѡлыд,
Кор сынѡд, мороз дырјі лѡн,
Вѡв додѡдын лебны Нѡва пѡлѡм,
Том нывлѡн віра чужѡмбан.
І ставыс—зірдыс, шумыс
І уна јѡза шыа балјас,
А аскеж томјѡз, војјас ышміг,—
Пунш тыра быгја тыр бокалјас.
І војеннѡј суслун тенад, кор
Пехота пода і вѡла војска
Марсѡвѡј*) полѡе вылын војлѡ,
Кыз гыѡн-гыѡн стрѡјѡн ветлѡ

От-мөд бөрыг строж,
Важ победа знамја нуиг,
Ыргөн шапкајасөн җирдліг...
Љуб војеннөј стољца карын,
Кор лезө гажвыв щын да гым,
Кодыр царіца чужтө піос
Наследник-тујө,
Љибө выль победа војска вајө
І Россіја бара торжествуютө.
Медча—тулыс, Нева кор вогсө,
Жуглө јі, да нуө васө
Морејасө...
Љубө секи да долыд овсө.
Красујтчы Петыр кар, да ов,
Кыз Россіја оз вөрзы олө.
Мед некод те вылө оз во!
Мед ладмас щөщ і бур лоө
Мортөн вермөм стіхіја вын;
Важ кутан лөгыс медым вунас,
Мед Фінскөј ваыс сіјөс нуас;
Весшөрө локсөм мед оз понды
Праксө вөрөдны да оз палөд
Петырлыс векса узан онсө.

да, вөвлі өтік страшнөј лун...
Ме понда вістны вөвлөмторсө,
Но мед оз, другјас, тајө ло
Војулө шуштөм туна вөт,
А рытгорув сөмын іна віст.

І.

Сөд кымөр вешјіс Пітер кар вест,
Јі зерөн кынтіс нојабр төлыс,
Шыбласөмөн өвтіс төлыс,
Нева јуыс ызгіс быгја ваөн,
Җор гыөн резіс кыркөщ пөлөн,
І пессіс із кыркөщын ју,
Кыз вісыс волпяс вылын.
Кад вөлі сор-нын, пемыд вој,
Скөр пырыс көзыд швачкіс зер
Өшінтаскө; төлыс ојзіг тыр
Војліс өтнас і вөлі вөј.
Сек кадө ас гортас гөстыс
Јевгеніј том морт воіс вөліст.
Мі пондам ассыным геројөс
Таз шуны, сіјө нямөн, сіјө
Мелі кылө; ськөд төдсө
Менам перө, кыз важса төдса.
А сьлөн ов—міјанлы оз ков.

Нем сес; көт і важса кадө
Пөлјас нмавлісны ыло вел,
І Карамҗин аслас

історіјаө пасјіс,
Но өні вунөдөма јөзыс.
Јевгеңіј — прөстө:

Незев служітыштө көнкө,
Чуланын оло

Гырыс знатнөј јөзыс
Кідмөдчө да полө;

і оз шогсы
Кулом рөдвуж вөсна,
Ні важ пөлјас слава понда.
І сіз,—Јевгеңіј воіс гортас.
Пырк-керіс шыңел, пөртчысіс
да водіс. Но дыр-на зонмыд
Унмовсны ез вермы,
Кыз мөвпөн јурыс вөлі тыр.
Но мыј-нө шогсыс сіјө том?
— Мыј сіјө вөлі гөл;

Мыј ас трудөн
Лоө кыпөдчыны сылы, мед
Ас шөрја бостны олөмгыс ін,
да шедөдны бур нім.
Мыј ескө сіјө сещөм јенмыс,—
Сус сетны верміс сылы ум,
да унжык сөм;

Өд, кыз ақзан, уна ем
Вес-олыс сещөм шуда јөз—
дыш, абу ыжыд ума, кодлы
Овсө мірас көкні-долыд-ног!
Мыј өдва-кө-на кык во бөрын
Началство содтас сылы чін;
Мыј ваыс пыр өтарө-на туө,
Поводда пыр-на оз көсјі лөңны;
Мыј посјас ваөн ојдас шук,
Сек сылөн муса Парө усө шөгө...
Тан міјан зон зікөз гажміс
да поет-морт-моз гарміс.
„Мыј, гөтрасны-пө гашкө?

А мыј-нө оз?

Поғө зев! І забыл:
Ме сещөм корса аслым поз
І сетчө

Ассым Парөөс ме пырта.
Кык улөс, пызан, крөват да
Шыд гырҗыч, і лоа—
„Ас кар вылын ачым ыжыд“.
Мыј сесса колө?

Мукөд-пөлөс озыр көлуј
Міјанлы оз ков.
Гожөм, празнік лунјас пондам
Паруккөд гулајтлыны мі

Гажа вадор лугјас вылын;
Корса буржык служба ін,
А Парӧӧс горт гӧгӧр інда
Овны да челаџ быдтӧм уж...
Сіџ овны бура пондам кувтӧџ
І пӧчӧн-пӧлӧн шуыс челаџ
Міӧс гуӧ џебас“...

Таџ гаралис да мӧвпіс аслыс.

Но гажтӧм,

Гажтӧм вӧлі куџ војлӧн пом.

І мед-пӧ

Тӧлыс ез сещӧм нора шувгы,

І зерыс медам

Ез швачӧд ӧшінјасӧ скӧр...

Сесса коркӧ оніш сінјас

Медбӧрті куыс.

І вот,

Војса гудыр кіџӧрмыны пондіс

І келыд лун вӧтліс ун.

Вунлывтӧм страка лун!

Нева—куџ војбыд

Чепсасіс да пессіс

Тӧв паныд, море кывтыд

І усі ебӧс вывгыс,—

Ез вермы воџсасны да венны

І сетчіс вынлы...

Воџ асыв вадор пӧлӧн

Јӧз чукӧртчӧма уна

І віџӧдӧ кыџ ыжыд тӧлӧн

Бушужтчӧ ваыс помсӧм јуын,

І паныд тӧлӧн пощӧм ју

Ез вермы візувтны ас ујтӧд:

дыр вермасіс сіџ, бузгіс,

Гырыс гыӧн џорыс-быгыс,

Пыр піскӧдчіс ас тужӧд...

Но залівсањ паныд тӧв

Сіјӧс пыкіс і Нева

Бӧр косіс скӧр да гудыр ваа,

І чукјыс тыр,

Кыџ ӧдја біын пуан пӧрт—

Шваргіс-петіс ортсӧ,

да ытва ваӧн ојдіс

Увтас діјас.

І сесса, ыштӧ јӧртӧд-крепыс,

Лок мынӧм, јӧјмӧм ыжыд џвер

Ы-ыззі!...—петіс ізја кырјыс скӧр

да шыбытчіс карвылӧ.

Јӧз ускӧдчіс код вӧлі-кытчӧ,

Ставыс котӧртіс да пышјіс

Кыџ потоп дырјі,

Ез кол вадор вылын лов.

Гыјас, гундырјас-моз—„г-гууџ“

Гумылгаӧн тупылтчісны

Кар улычјас куза.
Нева вакѳб јітчісны каналјас,
Ваѳн тыріны пѳдвалјас.
І келіс Петропол⁴⁾), кыз Трітон⁵⁾),
Кос шѳрѳз вѳјѳм лоі ваын.
Штурмѳн, пленѳ бостіс карѳс ва:
Гыјас, ызгіг-бузгіг тырја—
ѳшің-ѳқѳсјасѳд пырѳ,
І гѳгѳр ѳјдіс, тырі...
Мыј вѳлі кыпѳдантор кѳні
Ставыс лыбіс, кыпті, муно:
Тѳв нырѳн нѳбалѳм пу пос,
Пасмуноѳм, пазалѳм важ керка,
ѳтка керјас, кілчѳ вевт;
Вузасыслѳн быд сікас тѳвар,
Гѳл јѳзлѳн корыс кѳлуј пыріг;
Кѳн телегалѳн гѳгыль ѳткѳн;
Кѳн—кырѳм кладбішщесыс горт
Кыптѳма да кывтѳ
Улыч шѳрті, ыштѳ пыж.

І быдтор!—

Кывтѳ-муно кар куза тыр.
Јѳз стракын, горзѳ: „накажітіс јен...
ѳјзѳ-бѳрдѳ: „ставыс воші, ез ло —
Јурсујанін, і сојан-јуан...

Мыј керны?“

Лѳк тајѳ воас Россіјаѳн
Шонјѳј сар правітіс славѳн.
Шѳјѳвошѳм петіс сіјѳ шог,
Жугыль, двореч балкон вылѳ
І шуіс: „јен ыстѳм рѳккѳд
Сарјаслы невензыны“... да
Пуксіс, шога віқѳдаліг гѳгѳр:
Ты моз бѳтвізіс плѳшщад вылын ва,
Јуѳн, кыз устје вомѳ,
Локталісны сетчѳ улыч помјас;
А сар дворечыс, ыштѳ сені
Былс ваыс кыптѳм гажтѳм ді...
Кыв шуіс сар—щѳктіс ѳдјѳн,
Мед сылѳн геѳнералјас пыжѳн
Кар пагта петаласны ылі
І маті улычајас вылѳ,
Пѳдыс-вѳјыс, стракла пікѳ,
Весѳпѳрѳм јѳзлы сетны кі.
Сек кадѳ Петров плѳшщад вылын,
Кѳн кыпѳдчѳ пелѳс керка выл,
Кѳн кілчѳ сурја дорас ем
Ізјыс вѳчѳм кык вічыс лев,—
Сені, каменнѳј звер вылас,
Кыз вѳв вылын, пукаліс кын,
Келѳѳдѳм чужѳма, шапкатѳм,
Морѳс вылѳ пуктѳмѳн кі,
Јевгеңіј міјан.

Ез повзы стракыс сїјö коңор,
Ас пöдöм-вöјöм-вöсна,—ез!
Ез кывлы сїјö кызі ва
Пыр туис вылö, кызі гы
Горша нуліс сылыс кок,
Кыз зерыс көзыд швачкіс
Чужöмас сылы, кыз тöлыс
Jurсыс друг нещыштїс да
Нуис шлапа...

Ез.—Мöдтор сылөн вöлі тöжд,
Мöд вылö сылөн сїнјас çоргїс:
„Со естөн, матын залїв дорас...
Сен таыс јона бузгö тöлыс,
Гöра судта ветлö гыјас.
Сен таыс страк, сен вескыд смертї!
I сенї олö...

Јенмöј! Мыј сен керсö-бара?!
Çик вадор дорас важ керка,
А бердас бадпу куст.
Сен најö öнї—дöва да ныв,
Çик кыкөн сöмын,
Парук,—олöм гажыс сылөн...
Мыј-нö, вöт ал вемöс тајö?
И, став олöм мїјан тыртöм вöт;
Мувыв олöм вылын серам
Лок рöклөн? Көнї олöмыслөн
Бур да мїча чужöм-баныс?!
Таç мöвпїс Јевгенїј мїјан
I ыштö из бердас сїç кынмїс,
Оз вöрзы. А гөгöр сöмын
Ва да ва, сесса нїнöм...
А плöщад шöрас сылы мышкөн,
Из чурк јылын
Тузöм-быгзöм Нева вестын,
Кї чургöдöмөн ылö
Ыргөн пуқалö вöв вылын—
Истукан, мувыв јен.

II.

Но вот мытсавмöныс пöтїс,
да јандыстöм лок ужыс муç—
Нева бöр їсковтїс ас ујтöд,
Пеж ужнас нїмкоçасїг тырјї,
I зывöк-пырыс сöвзїс—мунїс...
Сїç лок злöçей-морт аслас
Çвермöм шажкаыскöд сїктö
Ускöдчывлö-пырлö, жуглö,
Нырö-вїö, грабїтö да нуö;
I горзöм, ојзöм—
Тревога овлö сїктын војын;

І пышјо шајка гуомторјон
Поліг, термасіга тырјі,
Туж куза кәлуј рузпаз кәзіг...
Ва ісковтіс, бөр усі, вогсіс
Косміс улыч-туј.

Јевгеніј термасо да мунө,
(Нафеја, стракөн, шогөн тыр
Сөлөм сылөн,)

Неуна раммөм Нева дорө.
Но пыр-на лөгөг вөлі гыјас,
Мыз-сөкыд пырыс ыпкіс ва
І ежвыв зөһөн зор-веж быгја,
Кыз бітва вылыс пышјөм вөв.

Јевгеніј аззө—сені пыж
І котөр-сорөн сетчө мунө,
да вужөдчыгөс горзө-корө;
І дасур вылө сіјөс морт
Нева мөдарпөлө
Гыјас пөвстті нуө.

І со—Јевгеніј мөдар пөлын,
Кар сајын, көн олө дорыс пөлөн
Сөмын гөлаолыс војтыр.

Шудтөм коһөр!—

Төдса улыч куза котөртө
да зөргө; оз вермы төдны
Мыј тани керсөм.—Ок!

Став улыч тырөм, торксөм:
Мыј—шыбытөма інгыс,
Көдөс—зікөз нуөм; керка,
Көдлөн—вежынтчөма бок,
Мукөд—зікөз кіссөм;
Көдөс, гыјас возө зырөм...

І гөгөр, кыз бітва бөрын,
Тупласө да кујлө шој.

Јевгеніј сафтөг мунө возө,
Көн суфбаыс сылөн сещөм,
Кыз пөдса конверт піын пісмө.

І со зік-һин сен. Залів дор,
Тани вөвли коркө налөн керка...
Но мыј-нө?—Щөк-петіс, сувтіс зөм;

Бергөдчывліс бөрлаһ і бара
Сетчө локтіс. Муніг тырја
Зіла зөргө: Со, керка колө тан...

Вот бадкуст ем; вөлі забор,—

Өні абу, ферт ваөн нуөм;
Но көні керкаыс-нө? Көні?

Төжд сінмөн, журыс гудыр,
Пыр ветлө, ветлө гөгөр

І аскөдыс өтнас сорһитө гора.

Сөгса јурас друг

Кінас кучкіс да

Шуштөма серөктіс.

Кыз пемыд ној

Кар вестӧ ӧшјіс гудыр вој;
Но дыр-на јӧзыс сен ез уӧны,
Ва ојдлӧм сорныс ез умны—
Ас костын тӧлкујтисны дыр.

Мӧд асыв

Мыз кымӧр сајыс шондї
Мыччїс ныр,
Лӧн столица вестӧ петїс,
І ез-нын аззы сїјӧ сетыс
Лӧк колан лунлыс урӧс уж,

І ојдлӧм кар—

Ас пӧрадокас пуксїс бӧр:
Прӧст-рекмӧм улыч куза
Ветлӧ-мунӧ јӧз
Вескод, кӧзыд сїнмӧн-пелӧн;
Чїна-служак војтыр
Аслас служба вылӧ асыв

Мунӧ терыб;

Збој тӧргаш—вузӧс керыс-вӧчыс,
Оз шогсы, кыпӧдӧма вылыс
Неваӧн кӧтӧдӧм тӧварјас,
да арталӧ горш-пырыс
Убытка лӧм кулны

Небыс-мортлыс;

Туж шӧрыс ідралӧм-нын керјас,
двор пышкыс кыскӧны-на пыжјас;

І Хвостов-нын⁶⁾,

Небесалы гїжыс пїт⁷⁾,
„Бессмертној“ кывјасӧн гїжїс
Кар ојдлӧм јылыс веждӧг сгїк...
Но мы-нӧ коӧр Јевгенїј мїјан?
Мыј ськӧд лої?—Ок!

Ез вермы сїјӧ венны

Ассыс ыжыд шог.

Пыр пелас сьлӧн кыліс

Невалӧн гыјас ызгӧм,

да тӧвлӧн шутӧб-ојзӧм.

Торксїс вежӧр, гудыр,

Сафтӧм лої јур.

Шӧјӧвошӧм немӧј мортӧн

Лун-лун шӧјтїс.

Сїз колї вежон, тӧлыс, мӧд,—

Ас гортас Јевгенїј ез волы;

Сылыс тырмытӧм чулан-пелӧс,

Мыӧн колї кӧртым строкус

Кӧзаїн сетїс воӧ-вылӧ

Ӧтїк гӧлінік поетлы;

(І весїг кӧлујысла ез

Пырав суш, сїз і колї.)

Морт лої тӧдтӧм, кїд;

Куз лун ветліс подӧн, ӧтнас,

А уӧліс прїстань вылын;

Оліс шыг, сојліс сек, код

Мыҗ сетліс—пырігторҗон;
Паскөм зонҗон рузгис-кіссіс,
Өдва пельпом вылас өшҗіс.
Лок челаф бөрвывтис сылы
Шөтисны пыр ізҗон;
Ез өтчыд інмыв сылы скөр
Кучер мортлөн плет, сіҗон
Мыҗ өткоф вөлі мортлы тужон —
Көф керка јөр, көф улыч шөр.
Ез бөрҗыс нінөм коңөр,—
Мөд кылан пышкөс гордөн
Сылөн сөлөм вөлі тыр.
І сіз немсө ассыс, шудтөм,
Кыскіс-нуіс помөз,—
Он төд—морт-ө, пемөс,
Нисө—мувыв олыс морт,
Нисө—кулөм вужөр орт.
Вот узо сіҗө өтчыд Нева
Прістаф дорын. Гожса лунҗас
Аржавыв-нін беріс. Ышміс
Лок чізыр төв. Гажтөм гы
Көҗіс кырҗө ропкіг тыр
да нуліс брундук шупөд із,
Кыз мыжа кевмө-ветлө
да зыртө өзөс порог вес,
Корө суфда мортлыс мез.
Јевгеніҗ сафміс. Шустөм вөлі:
Зер шлівгіс, нора сыліс төлыс
І сүкөд көнкө пемыд воҗас
Воча чуксіс часөвөҗ.
Вірскөп чеччіс; ставыс друҗ
Сінвоҗыс вогсіс, сажкіс
Мыҗ өнөз лоі сүкөд;
Терыб сувтіс і мөдіс
Ветлыны кар куза.
Зөм өтілаө сувтіс
да гөгөр візөдавны пондіс
Чужөм вывсыс веҗсөм сінмөн:
Вескавсөма төдтөг сылөн
Жужыд керка дорө, көн
Кільчө помас бөр кокҗыв сувтөм,
Ыштө ловҗаөс,
Кык төдса сулалөны левҗас;
А вестас сетөн, плөшцаф шөраө,
Ізчурк јылын, вылын,
Кісө чургөдөмөн ылө
Пукө Ыргөн Верзөм Вөла.
Јевгеніҗ сөлөм вывсыс вөрзіс,
Вогсіс друҗ
Сылөн торксөм веҗөр, јур,
да төдіс ставсө:
І сіҗө вөлөм інсө, көн
Потоп ызгіс ыжыд шыдн,

Кыз сижос тыртліс ассө гыөн;
 I керка тајо, левјас сені,
 Паскыд вомныс восса жер,
 I тыртөм плөшщад ерд...
 А сені ачыс ыргөн јура сар,
 Kod ещөн тани море дорын
 Зым-сувтис, кыптис кар.
 Страк, весөпөрмөн ем,
 Сижө пемыд војын!
 Кущөм мөвпјас сижө журын?
 I нөшта кущөм кутө вын?
 I кытчө indө сылөн кі?!
 А вөлыс лебзө, ыштө би!
 Тон-кытчө төвзан те,
 Вылын јура вөлөј?
 I кытчө кокјастө
 Те ассыд чеган,
 Да конјыштчан да усан?
 О, мортлыс рөксө кутыс сар!
 Ен-ө таз-жө, көртвомөн кыпөд,
 Јірпыдөс гуран вестас катөд,
 Россија мусө кыккокјыв?!
 I гөгөр, кумір пөлөн, нөж
 Коңөр кыщовтис да сінсө
 Сащкіс сарлы чужөм вылас, скөр.
 Морөс кыптис, копыркерис јур,
 Сінјас лөз бјасөн пемдис,
 Сөлөм бердас пузис вір;
 Муц-курччис пиң, кулак шөзыр
 Кыпөдис да:
 — „Е-е...—бур-тај кылан,
 Чудотворец, Мувыв јен!“...
 Вашкылө локыс
 Лас шыбытис сарлы
 Сөкта кывјас.
 — „Час, енлы, теd!.. Воласгаж“!..—
 Да ускөдчис, мыј вөлі ещыс,—
 I котөртны да котөртны
 Кызи мөдис!
 Сің сылы кажитчис, мыј сарлөн
 Ыштө ловзис, өзјис локыс сін
 I верзөм вөлыс ингыс вөрзис.
 Да тыртөм плөшщад вывти сартөг
 Бус-котөртө да бөрсаң кылө
 Вөв кокшы ыштө гымакылө,
 Из подја плөшщадсө вес јонтө,
 (Сек кадө төлыс келыд бан
 Кымөрсаяыс мытчис-бың)
 I кісө чургөдөмөн ылө
 Сы бөрса вөтчө Ыргөн Вөла: 8)
 Голс-тронгө уклад подкол шыыс кын
 I зенгө плөшщад паста гым...
 Куз војбыд пышјис коңөр мортан,

І кѳт кытчѳ муніс бѳрсаң
Пелас кыліс шыа јѳла,
Ыштѳ вѳтчѳ Ыргѳн Вѳла,
да талавны пыр кѳсјіс.

І секса бѳрын, кор мунны
Лолі сылы плѳщад вомѳн,
Чужѳм вылас вежсѳм-повѳѳм
Сылѳн тѳдчіс; сѳлѳм бердас
Топѳдѳмѳн кісѳ кутіс,
Бытѳѳ ѳлѳдны сіз кѳсјіс
Вісан сѳлѳмдојсѳ;
Кіссѳм колпак јурсыс пѳрччас,
Сінсѳ улѳ, муѳ чѳвтас,
да бокѳ лѳңа мунас.

БѳРЈА КЫВ

Ічѳт дітор

Море кунлѳс вомын, тыдыштѳ ем:
Ѳтка черікыјыс коркѳ-кор
Сувтлѳ сетчѳ гор,
Медым пуыштны пажун;
Пестас біпур і суц олѳ;
да мукѳддыр,
Прѳст празнік лунѳ мечтатѳл морт
Лѳң діѳз кывтлывлѳ пыжѳн;
І быд-став. Оз сен быдмы нінѳм,
Весіг турун тылым...
Кар ојдліг, ышміг-моз, гыјасѳн
Вајѳма татчѳ важінік керка
да ласкѳма дорас,—
Ыштѳ лѳпчукѳр — чурвізѳ керјас.
(Колѳм тулыс баржаа воліс
да пес вылѳ сіјѳс нуіс).
Вѳлі пыщкѳсыс керкалѳн куш
І зѳнѳн жугсѳм;
Ѳзѳс дорсыс аззісны кулѳм морт шуј,—
Ѓукуртчѳма-турд, ыштѳ узѳ;
І сетчѳ-жѳ перјыштісны гутор
да зѳбісны јен нім куза;
Коді ем—ез тѳдны німѳн...
Вѳлі сіјѳ — шудтѳм Јевгеніј міјан.

Јангар, 1937 во Помѳсдін.

1) Берх В. Н.—(1781—1834) історік да географ.

2) Порфіра—сарјаслѳн пѳлпомвылын новлан паскѳм, нызкуѳн да сѳдбѳжкыѳн ежѳм.

3) Адміралтејство—секса госуд. учреждѳніје морскѳј делѳјас куза; „адм. ігла“—
жужыд јѳс шпіл сіјѳ керка вылас.

4) Петропол—греческ. кыв ногѳн—Петыр кар.

5) Трітон—(Греч.) древніј „јен“—морт јура-гыркја да чері бѳжа і комі ног—„Ва-
уса“ (Васа).

6) Хвостов—сек кадеа гіжыс поет.

7) Пііт — мѳд ног, сіјѳ-жѳ „поет“.

8) „Ыргѳн Вѳла“ (Медный Всадник*)—памјатнік Петр І-лы Пітер (Јѳенінград) карын.

ЈУРИДАЛЫГ:

	Листборс
1. Роч јӱзлӱн слава	5
2. А. С. Пушкин — Борис Годунов (отрывок)	8
3. А. С. Пушкин — Скуп Рыцар	21
4. А. С. Пушкин — Шог Грузиялыг сыланкыв	33
5. А. С. Пушкин — Горт вӱчыс	34
6. А. С. Пушкин — Епиграммајас	39
7. Ёма Вең — Ыргӱн вӱла (Пушкинлӱн)	40

Ц. 1937
52
Редакция: М. доронин,
П. Шеболкин, И. Изуров.

Отв. редактор М. доронин.

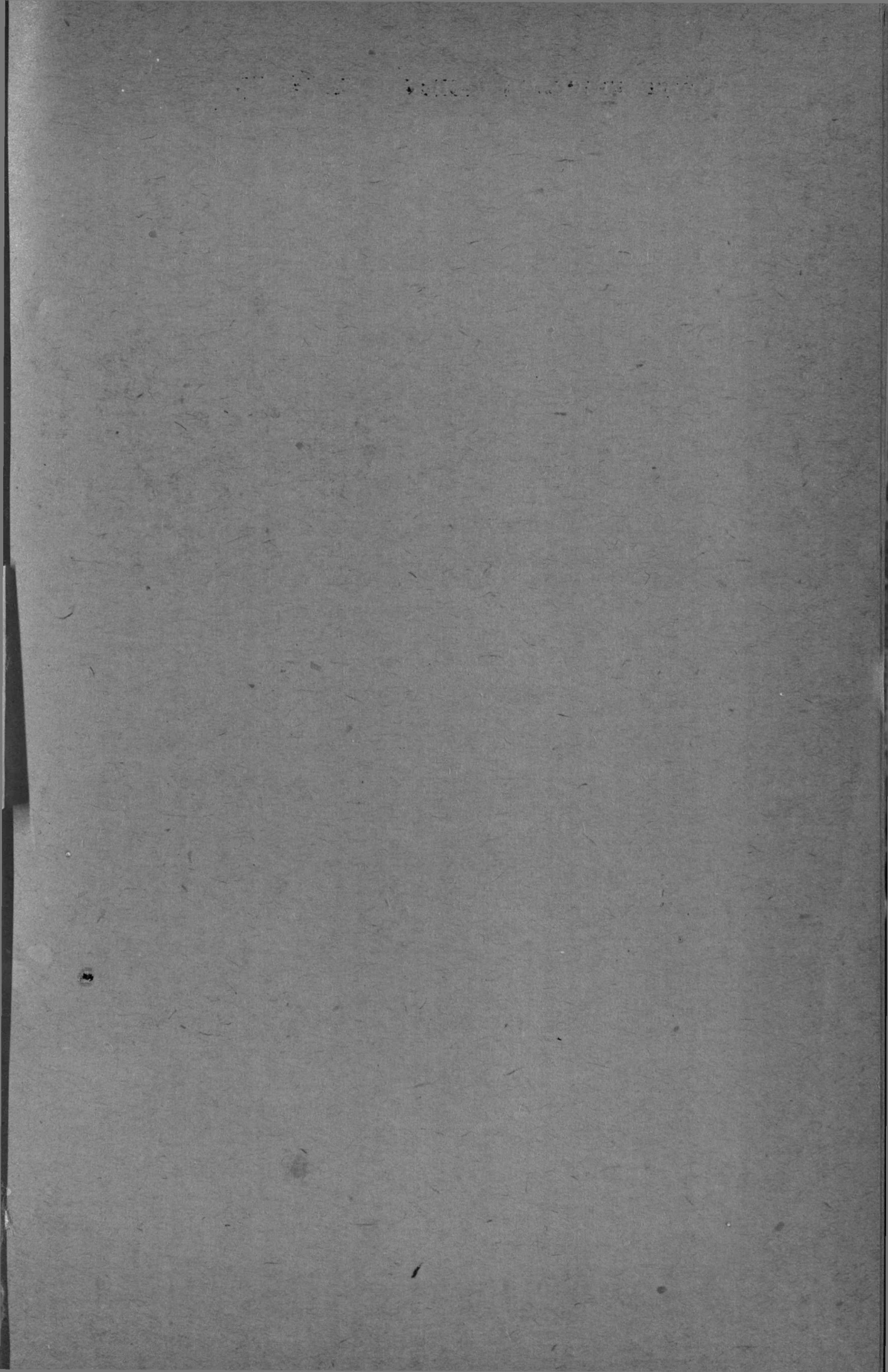
Техн. ред. М. Шестаков. Заставки худ. В. Полякова.

Главлит № 47. Заказ. № 537. Тираж 1000. Стат. форм. 62×94, 1/16. 60000 зн. в печ. листе.
3,25 печ. л. Сдано производство 20/II-37 г. Подписано к печати 4/IV-37 г.

ОПЕЧАТКАЈАС

21-д лб. увсааныс 2 строкаын гижома „зола пожос“, кодо лыффыны „зола пажос“.

Ударник № 2.

Ц 1628

Торја номерлѝн доныс 1 ш. 50 ур.